

**Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická**

**Česká menšina v rumunském a srbském Banátu – komparativní
analýza**

Bc. Adéla Kosinová

**Diplomová práce
2009**

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Katedra sociálních věd
Akademický rok: 2008/2009

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Adéla KOSINOVÁ**

Studijní program: **N6703 Sociologie**

Studijní obor: **Sociální antropologie**

Název tématu: **ČESKÁ MENŠINA V RUMUNSKÉM A SRBSKÉM
BANÁTU –
KOMPARATIVNÍ ANALÝZA**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Otázka života českých menšin v zahraničí je v současné době stále více diskutována.

Jednotlivým českým enklávám je však věnována různá míra pozornosti - zatímco některé oblasti se stávají středem zájmu médií či neziskových organizací, což sebou přináší nejrůznější formy pomoci a podpory, jiné naopak stojí stranou jakékoli pozornosti. Česká menšina žijící v rumunském a srbském Banátu je příkladem těchto protipólů.

Cílem této práce je komparativní analýza výše uvedených oblastí. Terénní výzkum bude sledovat tyto tématické okruhy a pokusí se zodpovědět následující otázky:

1. Způsob života české menšiny v rumunské a srbské části Banátu – V čem se způsob života těchto dvou skupin liší a co mají naopak společného?
2. Národní/etnická identita rumunských a srbských Čechů – Vztah k Čechům a češtví. Vztah k majoritní společnosti. Problematika asimilace a případné ztráty národní identity.
3. Formy pomoci a podpory v jednotlivých oblastech – Jaké podpory se jednotlivým lokalitám dostává přímo z ČR? Jaký význam má působení a činnost českých sdružení?

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

1. Heroldová, I.: Vystěhovalectví do jihovýchodní Evropy. In **Češi v cizině 9. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku AV ČR, 1996.**
2. Secká, M.: Češi v Rumunsku. In **Češi v cizině 9. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku AV ČR, 1996.**
3. Pelikán, J.: **Dějiny Srbska, nakl. Lidové noviny. Praha, 2005**
4. Šatava, L.: **Národnostní menšiny v Evropě: encyklopedická příručka. Praha:Ivo Železný, 1994.**

Vedoucí diplomové práce:

prof. PhDr. Leoš Šatava, CSc.
Katedra sociálních věd

Datum zadání diplomové práce: **30. dubna 2008**

Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2009**

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

L.S.

PhDr. Livia Šavelková, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2008

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 29.6. 2009

Adéla Kosinová

SOUHRN

Otázka českých menšin žijících v zahraničí je v současné době velmi aktuální. Diplomová práce se zaměřuje na české komunity žijící na území rumunského a srbského Banátu. Zachycuje život českých krajanů od příchodu prvních osadníků, přes rozdělení území rumunsko – srbskou hranicí, až po současnou situaci. Práce se věnuje aktuálním problémům, se kterými se česká menšina v této oblasti potýká. Hlavním záměrem je komparace výše uvedených oblastí.

KLÍČOVÁ SLOVA

Česká menšina

Rumunský Banát

Srbský Banát

Komparace

TITLE

The Czech minority in Romanian and Serbian Banat – comparative analysis

SUMMARY

The topic of the Czech ethnic minority living abroad is an up-to-date subject nowadays. This thesis is focused on the situation of the Czech community inhabiting the region of Romanian and Serbian Banat. It describes livelihood of the Czech compatriots from the arrival of the first settlers to division of the region between Romania and Serbia and concludes with the analysis of current situation. Moreover, this thesis focuses on today's problems faced by the Czech communities in both Romanian and Serbian part of the Banat region and aims to provide comparative analysis of life in abovementioned communities.

KEYWORDS

Czech minority
Romanian Banat
Serbian Banat
Comparing

Obsah:

1. Úvod	8
1.1 Sekundární zdroje informací - diskuse literatury	10
1.2 Terminologie	12
2. Terénní výzkum	15
2.1 Úvod	15
2.2 Lokalizace	15
2.3 Výzkumné otázky	18
2.4 Užité metody a techniky terénního výzkumu	18
3. Historie	21
3.1 Osídlení a vývoj jednotlivých oblastí	21
3.2 Situace po rozdělení Banátu rumunsko - srbskou hranicí v roce 1920	27
3.3 První zprávy o českých krajanech v Banátu	31
4. Současná situace	32
4.1 Život Čechů v rumunském a srbském Banátu	32
4.1.1 České školství – působení českých učitelů	35
4.1.2 Užívání českého jazyka	38
4.1.3 České spolky	42
4.2 Identita rumunských a srbských Čechů	45
4.2.1 Vztah k Čechům a ČR	51
4.2.2 Vztah k majoritní společnosti	51
4.2.3 Mediální obraz české komunity	54
4.2.4 Reemigrace/asimilace	56
4.3 Pomoc z České republiky	61
4.3.1 Formy pomoci z ČR	61
4.3.2 Turismus	66
4.4 Perspektivy do budoucna	68
5. Analýza dat – dílčí závěry	70
6. Závěr	72
7. Seznam prostudované literatury	74
8. Seznam příloh	77

1. Úvod

Ústředním tématem představované diplomové práce je „*komparativní analýza současného života v rumunském a srbském Banátu*“. Práce je inspirována a částečně navazuje na bakalářskou práci, která se zabývala reemigrací českých krajanů z rumunského Banátu.

Otázka života českých menšin v zahraničí je v současné době stále více diskutována. Jednotlivým českým enklávám je však věnována různá míra pozornosti - zatímco některé oblasti se stávají středem zájmu médií či neziskových organizací, což s sebou přináší nejrůznější formy pomoci a podpory, jiné naopak stojí stranou jakékoli pozornosti. České menšiny žijící v rumunském a srbském Banátu jsou příkladem těchto protipólů.

Území Banátu bylo Čechy a Slováky osídlováno již na přelomu 20. a 30. let 19. století. Do té doby byl Banát jen okrajovou částí Habsburské říše. Roku 1920 jej však podpisem Trianonské smlouvy¹ rozdělila srbsko-rumunská hranice. Obyvatelé Banátu tak byli státními hranicemi násilně odtrženi od svých rodin a majetků. Od této chvíle až do současnosti prošly obě skupiny odlišným vývojem, formovaly je různé skutečnosti a byly nuceny přizpůsobovat se různým podmínkám.

Hlavním záměrem této diplomové práce je komparace výše uvedených oblastí a zodpovězení těchto otázek:

- V čem se způsob života a životní podmínky českých krajanů žijících v rumunské a srbské části Banátu liší a co mají naopak společného?
- Jaký je jejich vztah k Čechům a češství na jedné straně a majoritní společnosti na straně druhé?

¹ Jedna z pařížských mírových smluv, podepsaná 4. července 1920. Zdroj: http://cs.wikipedia.org/wiki/Trianonsk%C3%A1_smlouva

- Jak vysoká je míra asimilace popřípadě reemigrace v jednotlivých oblastech a jaké jsou její příčiny?
- Jaké podpory a pomoci se jednotlivým oblastem dostává z České republiky a do jaké míry je tato pomoc účinná?

Práce je rozdělena do dvou částí – teoretické a praktické. Teoretická část jednak stručně popisuje postupné osídlování jednotlivých oblastí Banátu a současně také mapuje odlišný historický vývoj v rumunské i srbské části. Praktická část je založena na terénním výzkumu, který proběhl ve vybraných lokalitách v Banátu (viz. podkapitola Lokalizace výzkumu). Praktická část diplomové práce se na rozdíl od teoretické zabývá současnou situací českých krajanů. Zaměřuje se na jejich způsob života, především na české školství, spolkový život a kontakty s ČR. V neposlední řadě také zkoumá míru a způsob asistence, které se obyvatelům českých vesnic v Banátu dostává ze strany české vlády či různých neziskových organizací.

Námětem pro diplomovou práci byl nejen zájem o tyto lokality, které jsou v důsledku vystěhovalectví v případě rumunského Banátu a postupné asimilace v případě srbské části ohroženy ve své další existenci, ale také snaha o prohloubení poznatků z předešlé bakalářské práce.

Cílem této práce není popsat danou problematiku vyčerpávajícím způsobem, pouze se pokusit zachytit nejdůležitější aspekty současného života českých krajanů v obou částech Banátu, zdůraznit nejvýraznější rozdíly a jejich příčiny a poukázat na možná řešení stávající situace.

1.1 Sekundární zdroje informací – diskuse literatury

Neopomenutelným zdrojem informací pro tuto diplomovou práci byla vedle primárních dat získaných v průběhu terénního výzkumu také literatura.

Rumunská část²

Problematiku českých menšin žijících v zahraničí popisuje množství nejrůznějších literárních pramenů. Zdroje zabývající se životem českých krajanů v rumunském a srbském Banátu lze rozdělit do dvou skupin. Na práce odborné, kam řadíme díla etnografů, folkloristů či historiků, a práce populárně-naučného charakteru. Jejich autory jsou zejména cestovatelé, novináři, čeští učitelé, popřípadě humanitární pracovníci působící v těchto oblastech.

Životu Čechů v rumunské části Banátu se v dostatečné míře věnují jak odborné publikace, tak články populárně naučné.

Jednou z prvních odborných prací na toto téma jsou *Dějiny českých osad v rumunském Banátě (1928)* od českého učitele *Jindřicha Schlögl*a, který důkladně rozebírá historii osídlovacího procesu ve dvacátých letech devatenáctého století.

Za základní práci zabývající se touto problematikou lze považovat publikaci „*České vesnice v rumunském Banátě (1992)*“. Tato práce shrnuje výsledky terénního výzkumu, který v českých vesnicích v šedesátých letech uskutečnili pracovníci pražského Ústavu pro etnografii a folkloristiku ČSAV – *Jaromír Jech, Milena Secká, Olga Skalníková a Vladimír Scheufler*. Zaměřuje se jednak na historické a přírodní prostředí, zemědělskou a řemeslnou výrobu a stavbu obydlí, ale také podrobně rozebírá rodinné vztahy, místní folklór a tradice a v neposlední řadě zmiňuje počátky reemigrace.

Historii osídlování a změny, jež nastaly v průběhu let od poloviny 19. století do revoluce v roce 1989, popisuje *Milena Secká* v příspěvku nazvaném „*Češi v Rumunsku*“ v publikaci *Češi v cizině č. 9 (1996)*.

Jaromír Jech se v knize „*Tady byl samej les (1996)*“ věnuje otázce českého folklóru. Publikace obsahuje více než dvě desítky lidových vyprávění, které autor zaznamenal od českých krajanů během výše zmíněného výzkumu v šedesátých letech.

Tématu české reemigrace z Rumunska, jejímu průběhu a příčinám se velmi detailně

² Kosinová, Adéla. *Česká menšina v rumunském Banátu: reemigrace*, 2006. 65s. Pardubice: Universita Pardubice, Fakulta Filozofická, vedoucí práce Mgr. Ing. Petr Kokaisl

věnují vybrané publikace z řady *Češi v cizině* vydané Ústavem pro etnografii a folkloristiku AV ČR v Praze, konkrétně příspěvek *Ivy Heroldové „Reemigrace ze SSSR, Francie a Rumunska“* (Češi v cizině č.7, 1993).

Důležité informace o historickém vývoji v Rumunsku a tím potažmo i historickém vývoji v Banátu obsahuje kniha *Kurta Treptova „Dějiny Rumunska (2000)“*. Stejně tak kniha *„Národnostní menšiny v Evropě (1994)“* od *Leoše Šatavy* poskytuje spíše obecnější, demografické a statistické údaje.

Nejčastějším žánrem zabývajícím se touto tematikou jsou turistické a vlastivědné průvodce a cestopisy. Velmi zdařilá a obsáhlá je zejména kniha *Jaroslava Svobody a Ivo Dokoupila – „Banát. Turistický a vlastivědný průvodce českým Banátem (2002)“*, jejíž autoři nabízejí celistvý pohled na český Banát a zároveň mapují jak historický, tak i současný život ve všech českých vesnicích. Zásvěceně rozebírají nejrůznější sféry života v banátských vesnicích.

Velmi přínosnými jsou i četné práce, které na toto téma píše *Jaroslav Svoboda*, především pak jeho spis *„Česká menšina v Rumunsku (1992)“*. Autor, jenž v českých vesnicích působil řadu let jako učitel, v této monografii zužitkoval bohaté zkušenosti a poznatky o životě banátských Čechů.

Podrobným způsobem rozebírá život Čechů v Rumunsku i časopis *„Banát. List pro přátele krajanů v Rumunsku v České republice“* vydávaný Sdružením Banát (viz příloha), který poskytuje detailní informace o životě na českých vesnicích od historie osídlení, přes hospodářskou situaci, kulturní život až po možné perspektivy do budoucnosti.

Podrobnosti z každodenního života Čechů v Banátu přináší autobiografické vyprávění zdejšího rodáka *Františka Hřízy „Ze Svaté Heleny do Čech (1995)“*. Autor zde líčí vlastní zkušenosti s těžkým životem v této oblasti a následnou reemigraci do České republiky.

Kvalitním zdrojem informací k tomuto tématu jsou i četné internetové stránky provozované neziskovými organizacemi působícími v Banátu, zejména pak stránky organizace *Člověk v tísni*, která v této oblasti pracuje více než deset let.

Srbská část

Literární zdroje zachycující život v srbské části Banátu jsou výrazně omezenější. Obecný přehled o historickém vývoji v Srbsku a existenci české menšiny poskytuje kniha „*Dějiny Srbska*“ (2006, kol. autorů). Podrobnější informace o působení české menšiny v této oblasti lze získat z odborných publikací slavisty *Václava Štěpánka*. Příchodu českých kolonistů a postupnému osídlování se věnuje v příspěvcích „*Česká kolonizace Banátské vojenské hranice na území srbsko-banátského hraničářského pluku*“ publikované roku 2005 v práci „*Od Moravy k Moravě. Z historie česko-srbských vztahů v 19. a 20. století*“ nebo „*K historii české kolonizace banátské vojenské hranice*“ publikované v „*Studia balcanica bohemo-slovaca (V.)*“ z roku 2002.

Vývoj české menšiny v Srbsku od minulosti po současnost pak popisuje v příspěvku „*Mizející menšina. Historie a současnost českého osídlení v srbském Banátě*“, jež roku 2003 publikovala *Národopisná revue*.

Jako významný zdroj informací pro tuto práci slouží také kroniky jednotlivých českých vesnic a spolků, např. „*Pamětní kniha Abliánu*“ (dnešní Češko Selo). Ta, ačkoli datována do roku 1868, byla sepsaná s 50ti-letým zpožděním tehdejší českým učitelem dle ústního podání nejstarších českých osadníků. Kronika zachycuje všechny významné události v životě obce od jejího založení až po současnost. Obdobným způsobem vznikla i „*Pamětní kniha Kruščice*“, jejímž autorem byl také český učitel. Kronika byla psána s 30ti-letým zpožděním.

1.2 Terminologie

BANÁT

Území zvané Banát leží v jihovýchodní Evropě v jižní části Panonské nížiny a je rozčleněno do tří částí – východní Banát se nachází v Rumunsku, západní v Srbsku (Vojvodina) a severní část v Maďarsku. Toto území je ze tří světových stran ohraničené řekami - Dunajem na jihu, Maruší na severu a Tisou ze západu. Na východě tvoří hranici výběžky hor Černa, Caruku a Mehendic.³ (viz příloha)

V období středověku náležela oblast Banátu Uherskému království, přibližně od

³ Banat. Wikipedie[online]2009[cit.2009-03-21]Dostupný z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Ban%C3%A1t>

poloviny 16. do počátku 18. století byla pod nadvládou Turků (Osmanské říše). Ti byli rakouskými vojsky vytlačeni za Dunaj a území připadlo habsburské monarchii. Roku 1817 byla v této oblasti založena tzv. Vojenská hranice a bylo nanejvýš nutné z důvodu ochrany hranice zdejší kraj co nejrychleji dosídlit.⁴

RUMUNSKÝ BANÁT

Území rumunského Banátu je tvořeno župami Timiș, Caraș – Severin, Mehedinți a Arad. Nejvýznamnějšími centry jsou města Timișoara a Reșița.⁵

SRBSKÝ BANÁT

Území srbského Banátu se nachází v tzv. autonomní oblasti Vojvodina v severní části Srbska. Nejvýznamnějším centrem srbského Banátu je město Novi Sad.⁶

BANÁTSKÁ VOJENSKÁ HRANICE

V roce 1718 byla na území Banátu zřízena Vojenská hranice – tzv. „Militärgranze“, což způsobilo, že administrativními a správními centry se staly vojenské posádky. Cílem vojenské hranice bylo chránit území před možnými útoky Turků. Oblast označovaná jako „Banátská vojenská hranice“ byl pás země od Pančeva do Orșovy. Oficiálním úředním jazykem v oblasti Vojenské hranice byly vedle němčiny také jazyky ostatních zdejších obyvatel, tedy i čeština. Roku 1873 byla „Banátská vojenská hranice“ zrušena a její území bylo začleněno do tzv. Zalitavska (uherské části Rakousko-Uherska) a úředním jazykem se zde stala maďarština.⁷

VOJVODINA

Vojvodina je autonomní oblastí v severním Srbsku. Je členěna do 7 okruhů – jiho-, severo- a západobačského okruhu, Sremu a severobánátského, jihobánátského a středobánátského okruhu. V posledních třech zmíněných oblastech žijí příslušníci české komunity.⁸

⁴ Jech, Jaromír, et al. *České vesnice v rumunském Banátě*. Praha:Ústav pro etnografii a folkloristiku ČSAV, 1992. str.10

⁵ Banat. Wikipedie. [online]2009[cit.2009-06-21]Dostupný z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Ban%C3%A1t>

⁶ Tamtéž.

⁷ Banát: List pro přátelé krajanů v Rumunsku. [online]2009[cit.2009-03-18]Dostupný z: www.listbanat.cz/clanky.html.

⁸ Vojvodina. Banat. [online]2009[cit.2009-06-21]Dostupný z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Vojvodina>

Banátští Češi / čeští krajané / rumunští Češi / srbští Češi - Tyto výrazy slouží k označení potomků českých kolonistů žijících v srbské nebo rumunské části Banátu (viz. terminologie výše).

2. Terénní výzkum

2.1 Úvod

Veškeré závěry použité v této diplomové práci byly získány analýzou primárních a sekundárních dat získaných v průběhu terénního výzkumu. Hlavním cílem výzkumu bylo provést za pomoci kvalitativních výzkumných metod empirické šetření v českých vesnicích na území rumunského a srbského Banátu a zodpovědět výzkumné otázky.

2.2 Lokalizace terénního výzkumu

Terénní výzkum v rumunském Banátu

Výzkum na území rumunského Banátu byl proveden v období od konce srpna do konce září 2008. První kontakt s touto lokalitou byl navázán v letních měsících roku 2004. Soustavný sběr dat započal v září roku 2005.

Terénní výzkum v oblasti rumunského Banátu se zaměřuje zejména na české vesnice nacházející se v její jižní části Karpat, konkrétně na území banátských pohoří Lokva a Almaš.

Do dnešní doby se zde dochovalo šest českých vesnic – Svatá Helena (Sfânta Elena), Gernik (Gîrnic), Bígr (Bigăr), Šumice (Sumița), Eibentál (Eibenthal) a Rovensko (Ravensca) - v nichž Češi dosud tvoří většinu obyvatel. Zvláštní pozornost je věnována především vesnicím Svatá Helena a Gernik, místům s nejvyšším počtem obyvatel českého původu.

Svatá Helena

Svatá Helena, nejstarší dochovaná česká vesnice, byla založena roku 1824. Nachází se v blízkosti rumunsko - srbské hranice, kterou tvoří Dunaj. V r. 1991 měla Svatá Helena necelých 800 obyvatel, v r. 2002 však už jen 500. Ve Svaté Heleně se téměř nevyskytují smíšená manželství (jak ve smyslu etnicity, tak i religiozity).⁹

⁹ Dokoupil, Ivo, Svoboda, Jaroslav. *Banát: Turistický a vlastivědný průvodce českým Banátem*. Brno: Kudrna, 2002, str. 80–94; Svoboda J. *Česká menšina v Rumunsku* [online]2003[cit. 2006-03-07].Dostupný z:www. listbanat.cz/publikace

Gernik

Gernik je největší a s počtem 500 obyvatel také nejvíce obydlenu českou vesnicí. Byl založen roku 1827. Na rozdíl od ostatních českých vesnic, které jsou pod správou více či méně vzdálených rumunských obcí, má Gernik i vlastní obecní úřad, pod který spadají další rumunské obce.¹⁰

Bígr

Vesnice Bígr byla založena roku 1827. V minulých letech vesnice patřila pod vojenskou posádku v Berzasce. Krátce po svém vzniku, roku 1830, čítala 266 obyvatel, jejich počet se roku 1934 vyšplhal na 600. V dnešní době se počet obyvatel opět pohybuje okolo 250.¹¹

Eibentál

Eibentál, jediná čistě havířská obec mezi českými vesnicemi v Banátu, byl založen v roce 1827. Eibentál je - především díky příjmům z antracitového dolu v Ujbányji - nejbohatší z českých vesnic. Vesnici založili roku 1827 Češi z Plzeňska, Čáslavska a Berounska.¹²

Šumice

Šumice byla založena roku 1828, čeští kolonisté sem přicházeli hlavně z oblasti jižních a západních Čech. V době svého vzniku měla 123 obyvatel, v roce 1991 jejich počet vzrostl na 200. Dnes se opět pohybuje okolo sta.¹³

Rovensko

Je nejvýše položenou českou vesnicí (700 m n. m.). Byla založena roku 1827 a v současné době zde žije pouhých 150 obyvatel. V zimních měsících je díky nepřístupnému terénu vesnice odříznutá od okolního světa, což je podle místních obyvatel patrně největší důvod rychlého úbytku obyvatel z této lokality.¹⁴

¹⁰ Tamtéž

¹¹ Tamtéž

¹² Tamtéž

¹³ Tamtéž

¹⁴ Tamtéž

Terénní výzkum v srbském Banátu¹⁵

Výzkum byl proveden v období měsíců srpna a září roku 2008. První kontakty s touto lokalitou byly navázány v prosinci 2006.

Terénní výzkum se zaměřuje na autonomní oblast Vojvodina na severu Srbska, kde na některých místech dosud přežívá česká menšina. Jedná se o město Bela Crkva u srbsko-rumunských hranic a blízké vesnice Kruščice, Češko Selo a Gaj. Vedle těchto míst se obyvatelé českého původu vyskytují i v dalších městech a vesnicích. Žijí zde však rozptýleně a k českému původu se hlásí jen zřídka.

Bela Crkva

Třináctitisícové město u srbsko-rumunských hranic, kde Češi tvoří necelá čtyři procenta obyvatel. Bela Crkva je též sídlem dvou významných českých spolků „Češi jižního Banátu” a „Matice české”.

Kruščice

Srbská vesnice Kruščice je největším centrem české komunity v jižním Banátu. Žije zde přibližně 250 Čechů. Je rovněž sídlem krajanského spolku Česká beseda.

Češko Selo

Vesnice Češko Selo je nejmenším, přesto však nejvíce etnicky homogenním sídlem českých krajanů. Přestože zde trvale žije pouze 40 obyvatel, aktivně zde působí jak krajanský spolek Česká beseda, tak i místní svépomocí vzniklé Muzeum české kultury. Původní název vesnice Ablian si osadníci počestili na Fabian. Ačkoli byl roku 1946 oficiálně přijat název Češko Selo, místní stále užívají pouze jména Ablian či Fabian.¹⁶

Gaj

Srbská vesnice vzdálená 45 km od města Bela Crkva. Donedávna zde existoval pouze „Místní výbor Matice české“, jehož činnost byla spíše formální. 2. září 2008 bylo na setkání Matice české rozhodnuto o založení České besedy. V současné době žije v Gáji přibližně 30 českých rodin.

¹⁵ Vzhledem k nedostatku písemných zdrojů byla většina dat získána od informátorů během terénního výzkumu.

¹⁶ *Pamětní kniha Abliánu.*

2.3 Výzkumné otázky

Terénní výzkum sleduje tyto tématické okruhy a je veden snahou zodpovědět následující otázky:

- **Současná situace - způsob života české menšiny v rumunské a srbské části Banátu:**

V čem se způsob života a životní podmínky těchto dvou skupin liší a co mají naopak společného?

- **Národní identita rumunských a srbských Čechů:**

Jaký je jejich vztah k Čechům a češtví?

Jaká je úroveň znalostí českého jazyka v jednotlivých oblastech?

Jaký je naopak jejich vztah k majoritní společnosti?

Jaký je poměr reemigrace a asimilace v jednotlivých oblastech a jaký je jejich případný dopad na národní identitu českých krajanů?

- **Formy pomoci a podpory v jednotlivých oblastech:**

Jaké podpory se jednotlivým lokalitám dostává přímo z ČR?

Do jaké míry jsou čeští krajané ovlivněni turismem, zejména pak turisty z České republiky?

2.4 Užití metody a techniky terénního výzkumu

Terénní výzkum byl v obou zmíněných lokalitách proveden zejména prostřednictvím osobních kontaktů. Získávání dat probíhalo několika způsoby. Jednalo se především o zúčastněné pozorování, rozhovory s informátory, obsahovou analýzu dokumentů a studium literatury. Samotnému terénnímu výzkumu předcházelo podrobné studium sekundárních zdrojů (literární prameny, internet).

Hlavní výzkumnou metodou byla technika rozhovorů. Ve většině případů se jednalo o řízené rozhovory na základě předem zpracovaného okruhu otázek. Řízené rozhovory často samovolně přecházely ve volnější neřízené rozhovory.

Ačkoli zaznamenávání jednotlivých rozhovorů na diktafon nebylo vždy možné –

v ojedinělých případech budilo nedůvěru dotazovaných – byla většina rozhovorů nahrávána. V opačném případě byly rozhovory zaznamenávány písemnou formou během rozhovoru nebo bezprostředně po něm.

Forma dotazníkového šetření byla vzhledem k povaze zkoumaného tématu a celkově kvalitativně orientovanému výzkumu vyloučena předem.

Dalším velmi významným zdrojem informací byla analýza materiálů získaných přímo v místě výzkumu. Jednalo se především o kroniky jednotlivých vesnic datované do poloviny 19. století – doby příchodu Čechů na území Banátu, dále pak kroniky Českých besed, místních českých škol a dokumenty kostelního výboru.

V průběhu výzkumu byly postupně shromažďovány nejruznější materiály: rozhovory, články v tisku a fotografická dokumentace.

Respondenti

Výběr informátorů pro rozhovory nebyl náhodný, je možné rozdělit informátory do několika skupin:

rumunská část

trvalí obyvatelé vesnic, především pak příbuzní reemigrantů
již „přesídlení“ banátští Češi
čeští učitelé

srbská část

Češi – obyvatelé jednotlivých vesnic
česky mluvící Srbové – většinou ženy přivdané do českých rodin
představitelé a aktivní činitelé krajanských spolků
čeští učitelé

I přes veškerou snahu získat co nejrozmanitější spektrum informátorů tak, aby byla rovnoměrně zastoupena obě pohlaví a zároveň všechny věkové kategorie, významnou většinu informátorů tvoří zástupci z nejstarší generace. Důvodem není pouze výborná znalost češtiny, ale především fakt, že jejich motivace a snaha udržet českou komunitu a hlavně češtinu v této oblasti „při životě“ je nesrovnatelně vyšší než u zástupců mladší generace.

Terénní výzkum byl pomocí uvedených metod realizován bez jakýchkoli obtíží. Překvapivý byl především velmi vstřícný přístup českých krajanů. Ve srovnání s českými vesnicemi v Rumunsku nejsou krajanské vesnice v srbské části cílem komerčních turistických zájezdů z České republiky a zdejší obyvatelé oceňují jakýkoli projevený zájem o jejich komunitu.

3. Historie:

3.1 Osídlování a vývoj jednotlivých oblastí

V roce 1699, kdy podepsáním „Karlovického míru“¹⁷ získala habsburská říše Banát zpět od Turků, bylo toto území dokonale zpuštěné. Roku 1718 zde byla zřízena tzv. „Militärgranze“ – Vojenská hranice a správními a administrativními centry se staly vojenské posádky. Od této doby bylo území Banátu cíleně osídlováno. Prvními příchozími kolonisty byli Němci¹⁸ a Francouzi. Postupem času pak přicházeli další osadníci – Italové, Bulhaři, Maďaři, Poláci a Slováci. Osídlování komplikovaly nejen drsné přírodní podmínky, ale také pustošivé války s Turky.^{19 20}

Nejjihnější oblasti Banátu zůstávaly neosídleny až do 20. let 19. století. Tento horský kraj mezi řekami Dunajem a Marnou byl pokryt těžko přístupnými hustými lesy a bylo nutné jej co nejrychleji osídlit. Zájemcům byla přislíbena řada výhod, například půda, materiál na stavbu domu nebo osvobození od mnohaleté povinné vojenské služby. V Čechách tato nabídka zaznamenala nečekaný ohlas.²¹

Přesídlení do Banátu skýtalo pro české emigranty značné výhody. Kromě toho, že se stali vlastníky půdy, byli osvobozeni od placení daní (na pět let za půdu neporostlou lesem a na deset let za půdu zalesněnou), získali také zdarma příděl osiva a palivového a stavebního dřeva. Zároveň byli osvobozeni od desetileté vojenské služby. Přesídlení však mělo i stinné stánky. Češi nebyli spokojeni s novým prostředím, bylo pro ně obtížné zvyknout si na zdejší klimatické i geografické podmínky, a proto ani případný návrat nebyl výjimečným jevem. Problematické bylo zpočátku zejména soužití s místním obyvatelstvem, mluvili jiným jazykem, byli odlišného vyznání a žili na jiné společenské i kulturní úrovni.²²

První vlna kolonistů přijela do Banátu v období let 1820 – 1824, druhá potom v letech 1826 – 1830. Počátky českého osídlování Banátu byly iniciovány rumunským obchodníkem se dřevem jménem Magyarly, který si od vojenské správy v jižním Banátu

¹⁷ Mírová smlouva uzavřená mezi Osmanskou říší a Svatou ligou dne 26. ledna 1699 v Sremském Karlovcu, která uzavřela tureckou válku (1683–1699) Zdroj:http://cs.wikipedia.org/wiki/Karlovick%C3%BD_m%C3%ADr

¹⁸ Jednalo se zejména o Němce z oblasti Porýní, Tyrol, Kraňska, ale také z německých oblastí Čech a Slezska.

¹⁹ Války z let 1738 – 1739 a 1788 - 1789

²⁰ Secká, Milena. Češi v Rumunsku. In *Češi v cizině č.9*. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku AV ČR, 1996. str. 97-98

²¹ Tamtéž. str. 98

²² Tamtéž. str. 16

pronajal rozsáhlá území s úmyslem těžít a prodávat dřevo. České osadníky nalákal pod příslibem ekonomických výhod – práce s vysokým ziskem a osvobození od daní. Češi pro něho měli kácet les, svážet dřevo a pálit uhlí.²³

V počátcích bylo přesídleno asi 80 rodin. Osadníci pocházeli z nejrůznějších regionů Čech a Moravy, zejména z okolí Klatovska, ze západních Čech – Domažlicka a Plzeňska, středních Čech - Kladenska, Příbramska a Hořovicka, ale i z Čech východních – Čáslavska, Královehradecka a Chrudimska. V rámci prvního přesídlení byly založeny dvě české vesnice, roku 1823 Svatá Alžběta a roku 1824 Svatá Helena.²⁴

Bohužel již po roce 1826 bylo více než jasné, že Magyarly svým slibům nedostojí. Nechal české kolonisty bez ochrany a potřebných prostředků a zmizel. Ti se v nouzi obrátili na vojenskou správu a zažádali o přijetí do svazu vojenských pohraničnicků. Vojenská správa jim ochotně vyhověla, jelikož kvůli stále řídce osídlenému kraji trpěla nedostatkem pohraniční stráže.²⁵

Druhou emigrační vlnu iniciovaly vojenské správní orgány, které nutně potřebovaly osídlit území v blízkosti hranice. Kolonistům přicházejícím v druhé vlně bylo od Vojenské hranice přislíbeno osvobození od daní, půda a pastviny a služba na deset let. Vidina takových možností způsobila nebývalý ohlas a zájem o přesídlení byl tak veliký, že musel být předčasně ukončen, jelikož hrozilo vysídlení některých míst v Čechách.²⁶

Přesný počet příchozích kolonistů není znám. Pouze odhadem přesídlilo v první vlně okolo šesti set osob a v druhé přibližně osm tisíc lidí.²⁷

V období let 1827 – 1828 byly založeny další české vesnice – Eibentál (Eibenthal), Rovensko (Ravensca), Frauvižn (Frauenwiese), Šumice (Sumița), Bígr (Bigār) a Gernik (Gîrnic). Některé české vesnice naopak zanikaly, především pro nedostatek pitné vody. Roku 1847 to byla osada Svatá Alžběta, jejíž obyvatelé přesídlili do Sv. Heleny. Ze stejného důvodu zanikla o deset let později i osada Frauvižn. Její obyvatelé si v blízkosti rumunské vesnice Ogradena založili vlastní osadu s názvem Nová Ogradena (Ogradena Noua). Ani ta se však nedochovala.²⁸

Jak již bylo zmíněno výše, novým osadníkům komplikovaly život především drsné

²³ Jech, Jaromír, et al. *České vesnice v rumunském Banátě*. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku ČSAV, 1992. str. 16

²⁴ Secká, Milena. Češi v Rumunsku. In *Češi v cizině č.9*. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku AV ČR, 1996. str. 98

²⁵ Jech, Jaromír, et al. *České vesnice v rumunském Banátě*. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku ČSAV, 1992. str. 14

²⁶ Secká, Milena. Češi v Rumunsku. In *Češi v cizině č.9*. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku AV ČR, 1996. str. 99

²⁷ Jech, Jaromír, et al. *České vesnice v rumunském Banátě*. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku ČSAV, 1992. str. 14

²⁸ Jech, Jaromír, et al. *České vesnice v rumunském Banátě*. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku ČSAV, 1992. str. 15-16

přírodní podmínky. Ty spolu s vlivem klimatu byly příčinou onemocnění neznámými chorobami a výjimečné nebyly ani těžké úrazy vznikající z neznalosti zdejšího způsobu práce. Rostoucí nespokojenost dávali kolonisté stále více najevo. V důsledku jejich stížností bylo rozhodnuto o možnosti přestěhování v rámci působnosti pluku s podmínkou, že místo si zájemci najdou sami.²⁹ Této možnosti využívali především drobní řemeslníci, kteří nebyli přímo vázáni na půdu. Opouštěli hornaté oblasti Banátu a nově se usazovali v okolí města Weisskirchen (Bela Crkva). Ovšem hraničáři v již zavedených vesnicích se často bránili přílivu nových lidí a hromadné přesuny osadníků tak musely být omezeny. Jednotlivé rodiny se však stěhovaly i nadále.³⁰

Přibližně od roku 1834 se rodiny ze všech stávajících českých vesnic usazovaly v blízkosti města Bela Crkva. Nebylo výjimkou, že se české rodiny usazovaly ve vesnicích s většinovým srbským či rumunským obyvatelstvem. Nejvíce českých osadníků se soustředilo v srbské obci Kruščice. Již od roku 1837, takřka okamžitě po vydání povolení k migraci, sem začali přicházet Češi nejprve z Bígru, přibližně o rok později pak další z Rovenska, Šumice a Gerniku. Čeští kolonisté přicházeli do Kruščice až do zániku Vojenské hranice a to nejen z okolních Banátských vesnic, ale také přímo z Čech. Před zrušením Banátské hranice čítaly Kruščice na 200 obyvatel českého původu a byly tak největší českou vesnicí v Banátu.³¹

Některé české rodiny z banátských hor přesídlily přímo do centra oblasti, do města Bela Crkva. Češi sem přicházeli již v 18. století, ale v této době se jednalo spíše o výjimky v podobě bohatých obyvatel. Nemajetní kolonisté do města přicházeli až mnohem později a v mnohem menší míře. Nejvíce Čechů sem přesídlilo až po roce 1850, pocházeli ze Svaté Heleny, Gerniku a Velkého Srediště. Počet usedlých Čechů v Bele Crkvi se výrazně zvýšil až po zrušení Vojenské hranice, když zanikly překážky omezující pohyb rolníků do měst.³²

Roku 1838 přicházeli obyvatelé Sv. Heleny a Gerniku a usazovali se ve Vršci a Velikom Središti.³³

Velká část osadníků již v nových domovech zůstala a dále se nestěhovala, postupně tedy docházelo ke stabilizaci poměrů a zvelebování obcí. Jediná obec, ve které se

²⁹ Roku 1832 Dvorská válečná rada vydala reskript, umožňující přesídlení v rámci pluku.

³⁰ Štěpánek, Václav. *Česká kolonizace Banátské vojenské hranice na území srbsko – banátského hraničářského pluku*. In *Od Moravy k Moravě: z historie česko – srbských vztahů v 19. a 20. století*. Brno: Matice moravská ve spolupráci s maticí Srbskou, 2005. str 92

³¹ Tamtéž str. 96

³² Tamtéž str. 98

³³ Tamtéž str. 99

nepodařilo ani částečně stabilizovat poměry, byl Shontal. Kvůli naprosté izolovanosti a nesrovnatelně těžším podmínkám bylo další přesídlení nezbytné. Pro zdejší obyvatele se podařilo získat pozemek zvaný Ablian s velmi výhodnou polohou v úrodném kraji nedaleko měst Bela Crkva a Jasenovo. Vesnice zde byla založena rozkazem hraničářského pluku roku 1837.³⁴

Příliv kolonistů z osad v Podunají do Ablianu, Kruščice a dalších srbských obcí trval až do počátku 20. století a fakticky byl ukončen až vznikem státní hranice mezi Rumunskem a Jugoslávií. Poslední větší skupina přistěhovalců z Gerniku se usadila v obci Gaj po skončení 1. světové války. Přesídlení kolonisté i nadále udržovali pravidelné kontakty s českými osadníky v Podunají vzájemnou výpomocí, návštěvami a náboženskými poutěmi.³⁵

V době před zrušením Banátské vojenské hranice, na samém konci kolonizačního procesu, tedy tvořila českou komunitu na území srbskobanátského pohraničního pluku hospodářsky prosperující česká vesnice Ablian, srbsko – česká vesnice Kruščice, početná menšina Čechů v Bele Crkvi a skupinky českých kolonistů ve vesnicích Jasenovo, Gaj, Zlatica, Kusic, Cervena Crkva atd. K srbskobanátskému hraničářskému pluku však patřila i čistě česká vesnice Svatá Helena.³⁶

Mimo území vojenské hranice se čeští osadníci usadili v obcích Vršac, Veliko Srediště, Dobričevo a Banátská Subotica.³⁷

V oblasti banátských pohoří Lokva a Almáš obývali Češi vesnice Gernik a Svatá Helena, Eibentál, Bígr, Šumice a Rovensko. Tyto vesnice byly osídleny jen čistě českým obyvatelstvem.³⁸

Teprve v 50. letech 19. století došlo k postupnému ustálení poměrů.³⁹

Mimo hlavní emigrační vlny přicházeli Češi do Banátu v období od poloviny 19. do počátku 20. století individuálně. Vybírali si zejména větší města - Bukurešť, Temešvár nebo Arad. Ovšem potomci těchto emigrantů jsou dnes až na výjimky plně asimilováni.⁴⁰

Od počátku 70. let probíhá tzv. druhotná kolonizace, kdy se obyvatelé malých

³⁴ Tamtéž str. 99

³⁵ Secká, Milena. *Češi v Rumunsku*. In *Češi v cizině č.9*. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku AV ČR, 1996. str. 83

³⁶ Štěpánek, V. *Česká kolonizace Banátské vojenské hranice na území srbsko-banátského hraničářského pluku*. In *Od Moravy k Moravě: z historie česko-srbských vztahů v 19. a 20. století*. Brno: Matice moravská ve spolupráci s Maticí srbskou, 2005. str.65-91

³⁷ Tamtéž

³⁸ Tamtéž str. 84

³⁹ Secká, Milena. *Češi v Rumunsku*. In *Češi v cizině č.9*. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku AV ČR, 1996. str.99

⁴⁰ Svoboda, Jaroslav. *Banát: Turistický a vlastivědný průvodce českým Banátem*. Brno: Kudrna, 2002 str. 98-99

horských českých vesnic stěhují do větších a vzdálenějších měst, v nichž vytvářejí české komunity. Jsou to především města Moldova Noua, Zlatita, Berzasca, Liubcova či Oršova. Češi dodnes obývají také velká města jako Temešvár, Arad i Bukurešť.⁴¹

Nejstarším zdrojem obživy v Banátu bylo vždy zemědělství. Vlivem rozvoje důlního průmyslu v rumunské části Banátu se zde stalo důležitým zdrojem hornictví. Zvláště po zrušení Vojenské hranice nastal rychlý rozvoj tohoto průmyslu.⁴²

Většina vesnic v rumunské části byla svým zaměřením kovozemědělská, což znamenalo, že muži získávali zaměstnání zejména v černouhelných či rudných dolech. Výjimku z tohoto pravidla tvořilo jen Rovensko, které bylo kvůli vysoké izolovanosti odkázané pouze na zemědělskou činnost, a Eibentál, který byl naopak čistě havířský. Většina mužů z obcí Gernik a Svatá Helena byla zaměstnána v dolech Suvarov, Varad a Florimandra, kde pracovali jako havíři, hlídači nebo řidiči. Zdejší rudné i kamenouhelné doly nabízely svým zaměstnancům poměrně vysoké výdělky.⁴³

Také v srbské části se čeští přesídlenci živili především zemědělstvím, ovšem přírodní podmínky a půda zde byly nesrovnatelně lepší. Přistěhovalci do Kruščice se v počátcích živili vyvážáním uhlí z dolů v Oravici. Teprve později si mohli koupit pozemky a statky od Srbů. Čechům usedlým v Ablianu byla vyměřena část pozemku k hospodaření, podle počtu členů dostaly rodiny 6 až 15 jiter půdy, nemajetným byl přidělen dobytek a nářadí k obdělávání půdy.⁴⁴

Mezi českými osadníky početně převažovali lidé římsko-katolického vyznání. Výjimku tvořilo pouze několik rodin evangelíků ve Svaté Heleně (Většina z nich přešla po 1. světové válce k baptistům). První dřevěný kostel byl vystavěn v Eibentálu ke konci 40. let 19. století a krátce na to i fara v Gerniku. Pod ní spadaly vesnice Svatá Helena, Bígr a Rovensko a několik dalších rumunských obcí. Své vlastní kostely si stavěli i katoličtí Češi v Ablianu a Kruščici.

Jak již bylo zmíněno, v době příchodu prvních Čechů do Banátu byla úředním

⁴¹ Tamtéž, str. 99

⁴² Tamtéž.

⁴³ Svoboda, Jaroslav. *Česká menšina v Rumunsku* [online]2003[cit. 2009-04-15]Dostupný z:www. listbanat.cz/publikace

⁴⁴ Secká, Milena. *Češi v Rumunsku*. In *Češi v cizině č.9*. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku AV ČR, 1996.str. 82

jazykem celé oblasti němčina, ale spolu se vznikem nových českých kolonií se zde vedle němčiny začala vyučovat i čeština. První česká škola byla založena v Eibentalu roku 1848, v ostatních vesnicích až v 50. letech dvacátého století.⁴⁵ Deset let po založení obce Ablian⁴⁶ i zde započalo české vyučování. Prvním českým učitelem, který byl vyslán přímo z Čech, byl Vilém Březina. Tento učitel také je také prvním autorem zápisu v pamětní knize Ablianu.⁴⁷ Roku 1865 bylo v Banátu přesně 9 českých škol.⁴⁸

Roku 1907 vešel v platnost nový školský zákon, jež ustanovil maďarštinu jako jediný vyučovací jazyk na školách a roku 1910 byl uveden v praxi v Banátu. Kvůli silnému maďarizačnímu tlaku se čeština nesměla používat ani jako řeč pomocná.⁴⁹

Na přelomu století bojovali Češi v přelidněných vesnicích v rumunském Banátu s nedostatkem půdy, v té době také poprvé začali lidé z českých odcházet. Někteří jen do větších měst v Rumunsku, jiní do Bulharska a Srbska, výjimečně také do Ameriky. Poměrně výrazný odliv obyvatel na nějakou dobu vyřešil potíže s nedostatkem půdy.⁵⁰

Naopak srbská Bela Crkva zaznamenala po roce 1910 výrazný příliv Čechů. Důvodem byla výstavba železniční trati Oravica – Baziáš. V té době žilo v Bele Crkvi přes 400 Čechů.⁵¹

Problémy přišly se zrušením Vojenské hranice, kdy celá oblast Banátu připadla uherskému království. Došlo k zestátnění obecných škol, do kterých byly dosazeni maďarští učitelé. Čeština se na školách nesměla vyučovat a stejným způsobem byla vymýcena i z českých kostelů. Maďarizaci ukončil až podpis Trianonské smlouvy roku 1920.⁵²

3.2 Situace po rozdělení Banátu rumunsko – srbskou hranicí v roce 1920

4. června 1920 byla podepsána tzv. Trianonská smlouva, jedna z pařížských

⁴⁵ Svoboda, Jaroslav. *Banát: Turistický a vlastivědný průvodce českým Banátem*. Brno: Kudrna 2002. str.148

⁴⁶ založena 1837

⁴⁷ Pamětní kniha Ablianu.

⁴⁸ Tamtéž.

⁴⁹ Jech, Jaromír, et al. *České vesnice v rumunském Banátě*. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku ČSAV, 1992. str 24

⁵⁰ Secká, Milena. *Češi v Rumunsku*. In *Češi v cizině č.9*. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku AV ČR, 1996. str. 99

⁵¹ Štěpánek, V. *Česká kolonizace Banátské vojenské hranice na území srbsko-banátského hraničářského pluku*. In *Od Moravy k Moravě: z historie česko-srbských vztahů v 19. a 20. století*. Brno: Matice moravská ve spolupráci s Maticí srbskou, 2005. str.65-91

⁵² Jech, Jaromír, et al. *České vesnice v rumunském Banátě*. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku ČSAV, 1992. str 24-25

mírových smluv, která stanovovala hranice maďarského státu po ukončení 1. světové války.⁵³ V důsledku této úmluvy bylo území Banátu rozděleno rumunsko – srbskou hranicí. Šest českých vesnic v banátských horách (Gernik, Svatá Helena, Šumice, Bígr, Eibentál a Rovensko) připadly Rumunsku, zatímco bývalé centrum Vojenské hranice – Weisskirchen, česká osada Ablian a další smíšené vesnice, kde žily větší či menší české komunity – Kruščice, Gaj, Vršac, Velko Srediště - přináležely k srbské straně.⁵⁴ Rozdělení Banátu s sebou přineslo i další změny než pouhé ukončení „*procesu maďarizace*“.

Rumunská část

V Rumunsku se citelně zhoršila především situace prostých lidí, zásobovací síť se rozpadla, lidem zvyklým žít v naturálním hospodářství se nedostávala spousta věcí, na jejichž dovozu byli závislí. Úřady ovládli zkorumpovaní úředníci. Vesnice byly přejmenovány (slovanské názvy psané rumunskou ortografií) a správně napojeny na nejbližší rumunské obce. Situace byla natolik vyhrocena, že někteří Češi uvažovali o návratu do Československa. Přestože v této době ještě žádná reemigrace neprobíhala, byly alespoň díky Československému ústavu zahraničnímu⁵⁵ navázány kontakty a z Čech začala přicházet první materiální pomoc.⁵⁶

Na druhou stranu, na rozdíl od předchozí maďarské, rumunská vláda nezakazovala vyučování v češtině za předpokladu, že si Češi sami opatřili učitele a pomůcky. Již roku 1920 byla podepsána mezistátní dohoda o vysílání učitelů z Československa do českých vesnic na území Rumunska. Se vznikem Československého ústavu zahraničního se péče o české krajany ještě zlepšila. Učitelé se snažili nejen o udržení češtiny u krajanských dětí, ale také o udržení českého povědomí jejich rodičů.⁵⁷

Díky izolovanosti českých vesnic v horském terénu lze říci, že život lidí vnitropolitické události v Rumunsku nijak citelně nenarušovaly. (Češi nebyli vystaveni politickému tlaku rumunského socialistického režimu. Rovněž v oblasti Banátu nikdy

⁵³ Trianonská smlouva. Wikipedie.[online]2009[cit.2009-06-18]Dostupný z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Trianonsk%C3%A1_smlouva

⁵⁴ Secká, Milena. *Češi v Rumunsku*. In *Češi v cizině č.9*. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku AV ČR, 1996.str. 99

⁵⁵ Československý ústav zahraniční byl založen 20.12. 1928 jako nevládní neziskové občanské sdružení zabývající se spoluprací s českými krajanskými spolky a sdruženími ve světě.

⁵⁶ Jech, Jaromír, et al. *České vesnice v rumunském Banátě*. Praha:Ústav pro etnografii a folkloristiku ČSAV, 1992.str. 24-25

⁵⁷ Tamtéž str 24-25

neproběhla kolektivizace, soukromé vlastnictví zde zůstalo zachováno.) I nadále převažovala zemědělská výroba a chov dobytka, jen muži již nemohli odcházet na sezonní práci do Srbska. Češi svou kulturní a hospodářskou vyspělostí převyšovali okolní obyvatelstvo. Přesto chudoba a nedostatek dobré půdy vyvolal ke konci 20. let 20. století další vlnu emigrace. V této době se také začaly projevovat rozdílnosti i mezi jednotlivými českými vesnicemi. Vesnice, kde byli muži zaměstnáni v dolech, především tedy Eibentál a Bígr,⁵⁸ a vydělávali dostatek peněz, rychleji opouštěly tradiční způsob života a snáze se přizpůsobovaly městskému stylu. Na rozdíl od těchto vesnic obce výše položené (Svatá Helena, Gernik, Šumice, Rovensko), a tedy i více izolované, se bránily změnám a snažily se o zachování českých tradic. České rodiny žijící ve smíšených vesnicích (Zlatica, Berzasca) postupně přizpůsobovaly nejen své tradice (odívání, stravování), ale i svůj jazyk a víru.⁵⁹

Nejvýraznější změny přinesla druhá světová válka. „Rumunští Češi“ byli nuceni sloužit po boku Rumunů na straně Německa, mnozí proto raději volili práci v továrnách. Přesto se ztrátám na životech mnoho z místních nevyhnulo.⁶⁰

Po 2. světové válce bylo na území Rumunska přibližně 15 000 Čechů.⁶¹ Díky válečným ztrátám a hromadnému odsunu Němců z Československa došlo k velkému úbytku obyvatel v pohraničí. Vláda potřebovala co nejrychleji osídlit pohraniční oblasti Čech a Moravy a zajistit si potřebné pracovní síly, proto se počátkem roku 1946 obrátila k českým krajanům v zahraničí s výzvou k návratu do staré vlasti. Odezva ze strany českých krajanů byla až nečekaně vysoká, zájemci o přesídlení se počítali na desetitisíce.⁶² Vedle oficiálních transportů probíhala i tzv. „černá reemigrace“, kdy lidé přicházeli bez dokladů a finančních prostředků.⁶³

V červenci roku 1946 sjednalo Československo s Rumunskem tzv. *Protokol o transferu osob české a slovenské národnosti z Rumunska do Československa*. První transport proběhl dne 11. 12. 1947 a další následovaly až do konce srpna. Ačkoli se k reemigraci původně přihlásilo celých 30.000 osob, z toho třetina z oblasti Banátu, konečné

⁵⁸ Jedná se o antracitové doly Baia Noua a uhelné doly Kozle

⁵⁹ Jech, Jaromír, et al. *České vesnice v rumunském Banátě*. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku ČSAV, 1992. str. 24-25

⁶⁰ Secká, Milena. *Češi v Rumunsku*. In *Češi v cizině č.9*. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku AV ČR, 1996. str.100

⁶¹ Heroldová, Iva. *Reemigrace z SSSR, Francie a Rumunska (I. část)*. In *Češi v cizině č.7*. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku AV ČR, 1993. str.16

⁶² Podle statistiky se k reemigraci přihlásilo 37 395 osob (Heroldová, 1993).

⁶³ Jech, Jaromír, et al. *České vesnice v rumunské Banátu*. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku ČSAV, 1992. str. 171

údaje hovoří o počtu 21.000 krajanů, jež byli převezeni v období od 11. 2. 1947 do 12. 10. 1949.⁶⁴

Do šedesátých let 20. století byla většina českých vesnic v rumunském Banátu etnicky homogenní. Sňatky byly uzavírány výhradně v rámci vlastní komunity. Jen výjimečně se dívky vdávaly do jiné české vesnice. Ve Svaté Heleně se dokonce rozlišovaly sňatky podle náboženských skupin.⁶⁵

Druhá výraznější remigrační vlna přišla krátce po roce 1989. Na rozdíl od přesídlení v letech 1947 – 1949 byla tato reemigrace samovolná a nijak neorganizovaná státem. Během této vlny odešly do České republiky (před rokem 1993 odcházeli do Československa Češi i Slováci) přibližně tři tisíce krajanů.⁶⁶

Srbská část

Přestože byla česká komunita, která se po rozdělení Banátu stala součástí Jugoslávie, vystavena vlivu mnoha různých etnik a kultur, jejich působení na Čechy bylo různé. Srbský vliv byl zpočátku velmi malý, nejen díky odlišnému náboženství,⁶⁷ ale především kvůli odlišnému charakteru české a srbské kultury. Ještě velmi dlouho po rozdělení byly české vesnice endogamní. Především pak vesnice Ablian. Sňatky se uzavíraly výhradně uvnitř vesnice, popřípadě s jinými Čechy z Kruščice. Výlučně endogamní vůči jiné národnosti a náboženství zůstávali Češi až do druhé světové války.⁶⁸

Naprosto žádný vliv nezanechalo ani několikaleté období maďarizace. Naopak jiná situace byla v případě silné německé komunity, která byla před druhou světovou válkou většinová ve městě Bela Crkva.⁶⁹

Je nutné poznamenat, že soužití Čechů s domácími obyvateli probíhalo vždy bez potíží, i když zpočátku v duchu vzájemné izolovanosti, především z náboženských důvodů.

Po druhé světové válce již docházelo k prvním smíšeným manželstvím a Češi se postupně szili se zdejším prostředím a obyvateli. I nadále se Češi věnovali především zemědělství, ti,

⁶⁴ Heroldová, Iva. *Reemigrace z SSSR, Francie a Rumunská (I.část)*. In *Češi v cizině č. 7*. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku AVČR, 1993. str. 24

⁶⁵ Jech, Jaromír, et al. *České vesnice v rumunském Banátě*. Praha:Ústav pro etnografii a folkloristiku ČSAV, 1992.str.58

⁶⁶ Jech, Jaromír et al. *České vesnice v rumunském Banátu*. Praha:Ústav pro etnografii a folkloristiku ČSAV, 1992.str.177

⁶⁷ Srbské obyvatelstvo bylo (a stále je) svým vyznáním pravoslavné a Češi byli až na výjimky římskými katolíky.

⁶⁸ Secká, Milena. *Češi v Rumunsku*. In *Češi v cizině č.9*. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku AV ČR, 1996.str. 99-101

⁶⁹ Secká, Milena. *Češi v Rumunsku*. In *Češi v cizině č.9*. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku AV ČR, 1996.str. 84

kteří žili ve městě, se živili jako drobní řemeslníci nebo úředníci.⁷⁰

Na rozdíl od české menšiny v rumunském Banátu, která díky své izolovanosti žila vlastním životem, aniž by se jí výrazně dotýkaly negativní dopady politického systému, život Čechů v srbské části Banátu byl silně poznamenán Miloševićovým režimem. Válečné konflikty v 90. letech uvrhly Srbsko do hospodářské a politické izolace, což s sebou přineslo i krizi ekonomickou, omezení občanských svobod a korupci ve všech sférách státní správy.⁷¹

Na rozdíl od rumunského Banátu ze Srbska nikdy neprobíhala žádná hromadná remigrace.

Styky mezi českými krajanami byly v jednotlivých oblastech Banátu omezeny rozdělením území do dvou státních celků. K úplnému přerušení kontaktů došlo až během druhé světové války a později i v průběhu válečných konfliktů v Jugoslávii.⁷² V období 60. let 20. století přicházeli krajané z rumunských vesnic do srbské části Banátu za prací, čímž došlo ke znovuoživení kontaktů.⁷³ V současné době se krajané setkávají opět především při náboženských oslavách.

⁷⁰ Tamtéž

⁷¹ Pelikán, J., et al. *Dějiny Srbska : Přehled politického, hospodářského a kulturního vývoje Srbska od 7. stol. po současnost v kontextu dějin balkánského regionu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005. s.610-620

⁷² Mikeska, M. Česká menšina a neružová budoucnost českého jazyka v srbském Banátu.[online]2009[cit.2009-06-18]Dostupný z: <http://www.navychod.cz/?req=print&id=457>

⁷³ Pamětní kniha Ablianu.

3.3 První zprávy o českých krajanech v Banátu

První zmínky o existenci českých krajanů v oblasti rumunského Banátu se objevují v českých médiích již v 60. letech 19. století. Nejprve se jedná o cestopisné články v populárně naučných časopisech, později i o první vědecké články. Výraznější zájem o české krajany v zahraničí přišel až se vznikem samostatného československého státu.⁷⁴

Zásadní byl také vznikl Československého ústavu zahraničního, jehož pracovníci se této problematice věnovali a své poznatky publikovali v časopise Naše zahraničí. Kromě tohoto periodika se otázce českých krajanů věnoval například časopis Český lid nebo Národopisný věstník československý. V období vzniku Československého ústavu zahraničního také začala ke krajanům v Banátu poprvé přicházet pomoc z Čech, ať už v podobě vysílání českých učitelů a kněží nebo podpora materiální. Právě publikace zde působících učitelů a kněží přinášely nejzajímavější informace o životě Čechů. Jedním z nejplodnějších autorů, kteří informovali o životě Čechů v zahraničí, byl Jan Auerhan⁷⁵.

V 60. letech 20. století byl na území rumunského a tehdy jugoslávského Banátu proveden svého druhu první etnografický, lingvistický a folkloristický výzkum zaměřený na způsob života banátských Čechů, zejména na dodržování tradic, náboženské zvyklosti, rodinný život, způsob obživy, ale také soužití s rumunským obyvatelstvem. Výzkum byl proveden pracovníky Ústavu pro etnologii a folkloristiku ČSAV v Praze a v kompletním znění byl publikován až v roce 1992.⁷⁶

Po roce 1989 pak přišel velký zájem novinářů píšících o českých krajanech, kteří si dokázali udržet starosvětský způsob života.

I přes veškerý zájem o krajany Banátu zůstávala srbská část Banátu opomíjena, popřípadě zmiňována pouze okrajově.

⁷⁴ Štěpánek, V. *Česká kolonizace Banátské vojenské hranice na území srbsko-banátského hraničářského pluku*. In *Od Moravy k Moravě: z historie česko-srbských vztahů v 19. a 20. století*. Brno: Matice moravská ve spolupráci s Maticí srbskou, 2005. str. 65-91

⁷⁵ Jan Auerhan. Wikipedie.[online]2009[cit.2009-06-18]Dostupný z:http://cs.wikipedia.org/wiki/Jan_Auerhan

⁷⁶ Poprvé byl zveřejněn v etnografickém periodiku Český lid

4. Současná situace

4.1 Život Čechů v rumunském a srbském Banátu

V současné době žije v celé oblasti Banátu přibližně 4000 Čechů, z toho zhruba 1500 v srbské části a 2500 v rumunské části.⁷⁷ Tyto počty se z různých důvodů stále snižují.

Tabulka 1 - **Rumunská část**⁷⁸

Obec	Počet obyvatel v době vzniku samostatného Rumunska	Počet obyvatel v současnosti
Svatá Helena	950	300
Gerník	1200	500
Bígr	266	250
Šumice	123	100
Eibentál	600	200
Rovensko	300	100

Na území rumunského Banátu se navzdory vysokému odlivu obyvatel (podrobněji v následujících kapitolách) dochovalo šest českých vesnic – Svata Helena, Gerník, Rovensko, Eibentál, Šumice a Bígr. Kromě těchto obcí, kde české obyvatelstvo stále výrazně převládá, ale již nejsou etnicky zcela homogenní, žijí Češi v okolních, níže položených rumunských vesnicích Berzaska, Oravita, Zlatica atd. Zde žije přibližně dvě stě etnických Čechů, kteří se pomalu asimilují s většinovým obyvatelstvem. Další významnější česká komunita se nachází v Bukurešti.⁷⁹

Ještě donedávna byla hlavním zdrojem příjmu pro zdejší obyvatele práce v dolech, v průběhu posledních několika let byl provoz dolů postupně pozastavován, počty zaměstnanců byly redukovány a některé doly byly uzavřeny úplně. Vzhledem k faktu, že je

⁷⁷ Banat. [online]2006[cit.2009-03-21]Dostupný z: www.banat.cz; H.I.D.[online]2006[cit.2009-03-21]Dostupný z:www.hid.cz/fotogalerie/06/rumunsko_1.html

⁷⁸ Klíma, S. *Čechové a Slováci za hranicemi*. Praha, 1925. str.128.[online]2009[cit.2009-03-21]Dostupný z: http://www.svata-helena.eu/hs-download/historie/Cechove_a_Slovaci_za_hranicemi.pdf; Heroldová, Iva. Reemigrace z SSSR, Francie a Rumunska (I.část). In *Češi v cizině č. 7*. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku AVČR, 1993.str 24, Urban, R. *Češi a Slováci v Rumunsku*. Nadlak : Vydavatel'stvo kul'turnej a vedeckej spoločnosti Ivana Krasku,2005 168s.různé zdroje uvádějí různé informace

⁷⁹ Jech, Jaromír, et al. *České vesnice v rumunském Banátě*. Praha:Ústav pro etnografii a folkloristiku ČSAV, 1992. str.10

velmi těžké získat v této oblasti jinou práci, hlavním zdrojem obživy zůstává zemědělství. Většina rodin má vlastní pole a hospodářství, na jehož chodu se podílejí všichni členové rodiny. Ženy se věnují zpracování mléka a výrobě mléčných produktů, které pak nabízejí na místních tržišťích. Z důvodu nepříliš vysoké efektivity výroby, nepříznivým geografickým podmínkám a zastaralým technologiím přináší zemědělský způsob života vedle určité míry ekonomické nezávislosti a soběstačnosti především existenci na hranici chudoby.⁸⁰

První české vesnice v Rumunsku byly elektrifikovány před více než padesáti lety (Gernik, Sv. Helena, Eibental, Šumice), do Rovenska a Bígru byl elektrický proud zaveden až na začátku 90. let. Zavedení elektrického proudu do místních domácností odstartovalo mohutnou vlnu modernizace. Nové stroje a elektrické spotřebiče místním lidem v mnohém usnadnily život, na druhou stranu přinesly negativní dopady na sousedskou pospolitost a dosavadní životní rytmus. Vliv moderního stylu života je stále zřetelnější.⁸¹

Drtivá většina Čechů v Rumunsku se hlásí k římskokatolickému vyznání. Výjimkou jsou pouze evangelíci ve Velkém Peregu a baptisté ve Svaté Heleně. Baptisté tvoří na Heleně asi jednu třetinu obyvatel a jedná se o velmi uzavřenou komunitu, v níž se veškerý společenský život odehrává pouze v rámci náboženské skupiny.⁸²

Z kulturních a duchovních zvyklostí a tradic původních osadníků se do současnosti dochovalo skutečně jen minimum. Avšak některé zvyky, které v Čechách již zanikly, jsou zde stále živé. Naopak zdejší Češi nikdy nepřijali nic z rumunských tradic a zvyklostí. Dodržují se zejména tradice spojené s oslavou Vánoc a Velikonoc. Na druhou stranu, některé zvyklosti provázející masopust nebo posvícení se začínají vytrácet. Stejně tak i oslavy dožínek nebo koleda Tří Králů. Jiné zvyky naopak přibývají, například dříve opomíjená oslava Silvestra spojená s taneční zábavou.⁸³

Velká izolovanost českých vesnic, jejíž důsledkem si jejich obyvatelé zachovali českou identitu a původní jazyk, se dnes stává spíše překážkou. V období zimních měsíců jsou vesnice i přes veškeré opravy příjezdových cest jen těžko přístupné. České vesnice v této části Banátu nejsou izolovány pouze od rumunských vesnic, ale také od sebe navzájem

⁸⁰ Svoboda, J. *Banát: Turistický a vlastivědný průvodce českým Banátem*. Brno: Kudrna, 2002. str. 100-102

⁸¹ Tamtéž. str. 146

⁸² Tamtéž. str. 138

⁸³ Tamtéž. str. 104

(české vesnice ode sebe leží ve vzdálenosti 15 až 20 km s výjimkou Šumice, která je od ostatních vesnic úplně izolovaná).

Města, školy i tržiště jsou pro zdejší obyvatele jen těžko dostupná. V oblasti je navíc nedostatek pracovních příležitostí. Mnoho českých krajanů proto před těžkým životem v banátských horách volí reemigraci, případně emigraci do větších měst v okolí.⁸⁴

Tabulka 2 - **Srbská část**⁸⁵

Obec	Počet obyvatel v době vzniku	Počet obyvatel v současnosti
Jugoslávie		
Kruščice	500	200
Češko Selo	200	40
Gaj	100	50
Bela Crkva	400	100

Ani v srbské části Banátu již dnes není možné najít jedinou čistě českou vesnici. Často je jako poslední etnicky homogenní česká osada mylně uváděna vesnice Češko Selo (Ablian), která se svým charakterem nejvíce podobá českým vesnicím v Rumunsku. Obdobně jako ony byla založena nově příchozími českými osadníky a až v několika posledních letech sem pronikají cizí vlivy přinášené nově příchozími srbskými obyvateli. Stejně jako české vesnice v Rumunsku se i Češko Selo potýká s rychlým úbytkem obyvatel v průběhu posledních let. Odcházejí především rodiny s dětmi.

Asi největší česká komunita žije ve smíšené česko-srbské vesnici Kruščice, další pak v srbské obci Gaj a ve městě Bela Crkva. Uvedené vesnice jsou od sebe navzájem vzdáleny jen několik málo kilometrů (Kruščice je od Bele Crkvi vzdálená pouhých 6km; Češko Selo 12km, s pravidelným autobusovým spojením; jedinou výjimkou je 45 km vzdálený Gaj), tudíž kontakty mezi obyvateli jednotlivých obcí jsou ve srovnání se situací v Rumunsku častější. Ve všech těchto místech zároveň pracují i české krajanské spolky. Spíše ojediněle žijí čeští krajané ve vesnicích Dobričevo, Jasenovo, Dupljaja, Kaluderjovo a Pančavo. Část české komunity žije i mimo oblast Vojvodiny v Bělehradu.

⁸⁴ Secká, M. Češi v Rumunsku. In *Češi v cizině č.9*. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku AV ČR, 1996 str 102

⁸⁵ Secká, M. Češi v Rumunsku. In *Češi v cizině č.9*. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku AV ČR, 1996 str 82, i zde uvádějí různé zdroje různé informace

Stejně jako v Rumunsku je pro naprostou většinu obyvatel hlavním zdrojem příjmů práce v zemědělství. Nedostatek pracovních příležitostí v této oblasti tak zčásti vyvažuje příznivé klima a úrodná půda. V oblasti je rozšířeno ovocnářství, pěstování vína i kukuřice a na vesnicích v okolí Bele Crkvi chovají lidé hospodářská zvířata. To vše umožňuje obyvatelům českých vesnic vypomáhat jejich příbuzným ve městě. Současná ekonomická situace v Srbsku doléhá i na obyvatele v Banátu. Většina lokálních průmyslových podniků je zavřená a privatizace státních firem se rozbíhá jen pozvolna.

„Region, v němž Bela Crkva leží, patří k nejchudším v celém Srbsku a lidem se tu zvláště v posledních letech, od války v bývalé Jugoslávii, žije těžce“ (M. Š., Český rozhlas)⁸⁶.

Většina českých krajanů v srbském Banátu je obdobně jako v Rumunsku římsko-katolického vyznání. Katolické kostely jsou ve všech vesnicích obývaných Čechy i ve městě Bela Crkva.

„Všichni jsme katolíci. Do jednoho. Slavíme každý katolický svátek – Vánoce, Velikonoce, všechny svátky Panny Marie, sv. Petra a Pavla nebo sv. Jana Nepomuckého.“⁸⁷

4.1.1 České školství – působení českých učitelů

„Na základě vládního usnesení č. 1622 ze dne 14. prosince 2005 ve znění usnesení vlády č. 1256 ze dne 8. října 2008 „O programu podpory českého kulturního dědictví v zahraničí na léta 2006 až 2010“ je vysíláno k českým krajauským komunitám od roku 2009 celkem 13 učitelů českého jazyka.“⁸⁸

Tato forma pomoci je určena především krajauským komunitám v zahraničí, které mají vlastní systém vyučování v českém jazyce (Rumunsko), popřípadě komunitám, které mají zájem zajistit si pravidelnou výuku češtiny jako prostředek k uchování identity (Srbsko). Vedle vyučování dětí může český učitel zajišťovat i výuku v jazykových kurzech pro dospělé. Často se podílí také na kulturních aktivitách krajauských spolků a spolupracuje s krajauským tiskem či rozhlasovým vysíláním. Konkrétní pracovní náplň a

⁸⁶ Zdroj: http://krajane.radio.cz/cs/article_print/256

⁸⁷ Z vysílání krajauského rozhlasu. Zdroj: http://krajane.radio.cz/cs/article_detail/251

⁸⁸ Vysílání učitelů ke krajauským komunitám. MZV.[online]2003[cit. 2006-03-07]Dostupné z : http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/kultura_a_krajane/krajane/pomoc_krajanum_ve_skolstvi/vysilani_ucitelu_ke_krajauskym_komunitam.html

veškeré další „doplňkové aktivity“ učitele závisí především na dohodě mezi Ministerstvem zahraničních věcí ČR a hostitelským spolkem. Naopak povinností spolku je zajistit dostatečný počet žáků, vhodné prostory pro výuku a vypracovat koncepci výuky a všech aktivit, na nichž by měl český učitel pracovat.⁸⁹

Kromě přímého působení českého učitele v krajaňských školách funguje v rámci vzdělávání Čechů žijících v zahraničí projekt, který se zaměřuje na studijní pobyty českých krajanů na českých vysokých školách. Úspěšní zájemci z řad českých krajanů mohou studovat český jazyk a literaturu, dějiny umění, etnologii, historii a teologii. Jedno či dvousemestrální studium v českém jazyce probíhá na některé z filosofických fakult v ČR.⁹⁰

Rumunská část

Rumunský stát přistupuje k problematice menšinového školství velmi vstřícně. Právo na vzdělání v mateřském jazyce je zaručeno Ústavou i školskými zákony.⁹¹ Pravidelné vysílání českých učitelů do rumunského Banátu bylo obnoveno roku 1998 na žádost českých krajanů. Učitelé z Čech zde ale působili již v minulosti, konkrétně v období let 1949 až 1960. Roku 1960 byla spolupráce ukončena z důvodu nezájmu obou zúčastněných stran.⁹²

Všechny české vesnice mají své školy, učební osnovy se však odlišují. V současné době působí v českých vesnicích v Rumunsku tři čeští učitelé – ve Svaté Heleně, v Gerniku a Eibentále. Školy jsou osmileté, s výjimkou Bígru, kde jsou žáci vyučováni pouze v rámci prvního stupně, tj. první čtyři roky. Český jazyk se povinně vyučuje od první do čtvrté třídy, tedy celý první stupeň, pouze ve Svaté Heleně, Gerniku, Rovensku a Bígru. V dalších ročnících mohou děti docházet na nepovinné hodiny češtiny třikrát týdně ve všech vesnicích kromě Bígru. Jedinou českou vesnicí, kde se již od 1. ročníku vyučuje pouze rumunština, je Eibentál. Děti zde mají češtinu pouze několikrát do týdne od 2. do 4. ročníku. V dalších ročnících je opět pouze dobrovolná. Naopak v osadě Šumice se čeština učí celých osm let, škola v Šumici je také označována jako nejmenší škola v Evropě v počtu žáků. Nedostatek žáků představuje velký problém i v ostatních českých

⁸⁹ Tamtéž.

⁹⁰ Tamtéž.

⁹¹ Svoboda, Jaroslav. *Banát: Turistický a vlastivědný průvodce českým Banátem*. Brno:Kudrna 2002. str.146

⁹² Svatá Helena.[online]2009[cit. 2006-06-07]Dostupný z:<http://www.svata-helena.eu/vyucovani-cestiny.htm>

školách. Například ve Svaté Heleně bylo v roce 1996, kdy započala výstavba nové školy, přes 130 školních dětí, v roce 2000 osmdesát dětí a dnes pouze necelých padesát včetně těch z mateřské školy. Již dnes začínají místní obyvatelé přemýšlet o možném využití školní budovy v době, kdy žádní žáci nebudou.⁹³

Tabulka 3 - Počty školních dětí v českých vesnicích v rumunském Banátu⁹⁴

Vesnice	Počet školních dětí
Svatá Helena	50
Gernik	60
Eibental	30
Šumice	4
Bigr	13
Rovensko	8

Učitelé spolupracují s místními rumunskými učiteli. Čeští učitelé však děti nehodnotí, mohou známky pouze navrhnout. Učitelé působící v rumunských vesnicích kladou důraz především na psanou podobu českého jazyka, kterou české děti tolik neovládají. Všichni učitelé se velmi aktivně zapojují i do mimoškolních aktivit dětí - vedou počítačové nebo umělecké kroužky, případně s dětmi nacvičují divadelní či hudební představení.⁹⁵

Srbská část

Narozdíl od českých vesnic v rumunském Banátu zde není český učitel součástí vzdělávacího systému. Všechny děti plní povinnou školní docházku v srbské škole. Trvale na území srbského Banátu nepůsobí žádný český učitel. Ve výuce se zde střídají čeští učitelé působící v jednotlivých českých vesnicích v Rumunsku a ke krajanům do Srbska pouze dojíždějí. České vesnice zde nemají vlastní školy, obvykle se vyučuje v budovách českých spolků nebo Českém domě v Bele Crkvi.

V současné době probíhá výuka dvakrát týdně v Krušici, kam dojíždějí i děti

⁹³ Svoboda, J. *Česká menšina v Rumunsku* [online]2003[cit. 2006-03-07].Dostupný z:www. listbanat.cz/publikace/

⁹⁴ Informace získané z terénního výzkumu v banátských vesnicích

⁹⁵ Informace získané z terénního výzkumu v banátských vesnicích

z Češka Sela, a v Bele Crkvi. Výuka češtiny je čistě dobrovolná a záleží jen na uvážení rodičů a zájmu dětí. V posledních letech se zvyšuje zájem srbských dětí o výuku českého jazyka. Jelikož děti chodí na češtinu dobrovolně po vyučování, snaží se učitelé volit zábavnější způsob výuky, nejčastěji formou hry. Učitel s dětmi nacvičuje divadelní představení, hudební vystoupení atd.

Od 60. let do konce 90. let 20. století se v srbské Vojvodině česky nevyučovalo.⁹⁶

„Tak asi od roku 2000 začali chodit učitelé z Čech, aby učili naše děti češtině. První byl učitel Roman Grossmann, byl tady tři roky a po něm chodily učitelky, každá na rok. A teď máme zase učitele“ (B.H., Kruščice).

4.1.2 Užívání českého jazyka

Jazyk je obvykle chápán jako nejdůležitější znak etnika. V současnosti je stále více zdůrazňována nutnost udržení a ochrany lokálních a menšinových jazyků, kterým hrozí zánik. Práva na užívání jazyka jsou garantována i řadou mezinárodních úmluv⁹⁷. Otázka zachování mateřštiny se dotýká také mnoha etnických menšin žijících v rámci jazykově odlišné majoritní společnosti.

Rumunská část

V současné době je užívání češtiny nejvýraznější způsob, jakým Češi v banátských vesnicích v Rumunsku demonstrují svoji identitu.

Přestože již velmi dlouhou dobu žijí v odloučení od své vlasti, svůj mateřský jazyk nezapomněli. Ve srovnání s lidmi žijícími v českém jazykovém prostředí je jejich slovní zásoba samozřejmě chudší a v malé míře se zde objevují i jazykové vlivy okolních skupin, především rumunštiny, ale také maďarštiny a srbštiny. Jazykové rozdíly lze zaznamenat i v rámci jednotlivých vesnic:

„V Rovensku, Šumici i Eibentálu převažuje středočeský nářeční základ, který se prolíná s nářečními znaky jihozápadočeskými. V Gerniku je tomu obráceně: převažuje západočeský typ, ale vyskytují se zde i nářeční prvky středočeské. Znaky

⁹⁶ Pamětní kniha Ablianu, Pamětní kniha Kruščice

⁹⁷ Příkladem *Charta regionálních a menšinových jazyků* (Štrasburk, 1992) nebo *Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin* Zdroj: http://cs.wikisource.org/wiki/R%C3%A1mcov%C3%A1_%C3%BAmmluva_o_ochran%C4%9B_n%C3%A1rodnost%C3%ADch_men%C5%A1in

západočeské převažují rovněž v Bígru, ale zde jsou obohaceny o prvky vyložené „chodské“. Nejrozmanitější je lidová mluva ve Svaté Heleně. Zde převažuje středočeský nářeční ráz, ale uplatňují se zde i nářeční prvky severovýchodočeské a jihozápadočeské.“⁹⁸

Velkou zásluhu na zachování českého jazyka má především geografická poloha českých vesnic. Míra zachování češtiny není všude stejná. Záleží především na tom, do jaké míry je či není vesnice izolovaná a jak často přicházejí její obyvatelé do styku s rumunskými nebo jinými obyvateli.

Nejvýrazněji se pronikání rumunštiny do české slovní zásoby projevuje ve vesnici Eibental. *„Na rozdíl od jiných (izolovanějších) českých vesnic se zde projevuje styk s rumunským obyvatelstvem nejen na pracovišti, na šachtě v hornické kolonii Ujbányje, kde žije asi třetina Rumunů a kde je rovněž několik národnostně smíšených manželství“⁹⁹*

Naopak nejméně ovlivněná cizími jazykovými vlivy je pro svou značnou izolovanost nejvýše položená obec Rovensko.¹⁰⁰

Pro krajany v Rumunsku je charakteristické mezigenerační předávání jazyka, kdy děti přicházejí do prvního kontaktu s jazykem v rodině. Na udržení českého jazyka mají v dnešní době velký podíl i čeští učitelé, které do krajanských vesnic v Rumunsku vysílá vláda ČR a zanedbatelná není ani možnost poslechu pravidelného zahraničního vysílání Českého rozhlasu.

Zejména v posledních letech je pro udržení češtiny klíčový pravidelný kontakt s Českou republikou zprostředkovaný příbuznými, kteří odešli do Čech a zůstávají s rodinou v Banátu v kontaktu, nebo prostřednictvím českých turistů, kterých do Banátu míří rok od roku více.

Postupem času se vyvinuly tzv. *banatismy*, což jsou výrazy společné všem jazykům či dialektům v Banátě i přilehlých oblastech.¹⁰¹

Ačkoli je čeština pro banátské Čechy běžným dorozumívacím jazykem v rámci vesnického společenství, jsou schopni domluvit se i rumunsky.

Z úst nejmladší generace je český jazyk slyšet jen velice zřídka a pokud ano, tak s

⁹⁸ Svoboda, Jaroslav. *Česká menšina v Rumunsku*[online]2003[cit.2006-03-20]Dostupný z: <http://www.listbanat.cz/publikace.html>

⁹⁹ Tamtéž.

¹⁰⁰ Tamtéž.

¹⁰¹ Svoboda, Jaroslav. *Banát: Turistický a vlastivědný průvodce českým Banátem*. Brno:Kudrna, 2002.str. 39

užitím rumunských výrazů.

„Zdejší děti mezi sebou mluví česky, hlavně ty mladší. U starších slyšíte češtinu jen zřídka. Například ve škole v Eibentálu, tam, jakmile skončí hodina, okamžitě začínají mluvit rumunsky. A taková ta starší mládež? Ti i mezi sebou mluví jen rumunsky“ (P.S., český učitel, Svatá Helena).

Srbská část

V případě českých krajanů v srbské části Banátu je schopnost komunikovat v českém jazyce celkově slabší. V podstatě lze říci, že český jazyk aktivně využívají už jen ti nejstarší. Generace dnešních třicátníků a čtyřicátníků ve většině případů velmi dobře rozumí, ale mluví jen s obtížemi. Buď mluvit vůbec neumějí, nebo nechtějí. Situace se odlišuje od rodiny k rodině. Některé rodiny česky mluví, jiné ne, případně mezi sebou mluví jen někteří členové. Problém pak nastává v případě dětí. Zatímco prarodiče se snaží mluvit s dětmi česky, s rodiči se dorozumívají srbsky. Specifická situace nastává také ve smíšených českosrbských rodinách. V tomto případě velmi záleží na tom, kde rodina žije. V Česku Selu nebo v Krušici mezi sebou Češi hovoří výhradně česky nejen v rámci rodin. Obvyklá je také situace, kdy srbská manželka hovoří lepší češtinou než její český manžel. Jiná situace je ve městě nebo na vesnicích, kde jsou Češi ve výrazné menšině. Příkladem je Bela Crkva a vesnice Gaj. Téměř nepřetržitý kontakt se srbsky mluvícím většinovým obyvatelstvem zanechal svůj vliv na mluvenou češtinu.

„Naše děti už jsou smíšené, už se smíchala manželství. Naše děti si berou srbské děti a obráceně. Také naši chlapci se jezdí ženit za hranice – do Rumunska, do Ukrajiny. Tak se česká řeč už hodně ztratila. Kde je smíšené manželství, tam se už mluví jenom srbsky. Ale je to líto tam, kde jsou oba rodiče Češi a na děti se už mluví jenom srbsky. Tak ta naše krásná řeč pomalu hyne“ (B.H., kostelnička, Kruščice).

Přestože zde čeština neplní funkci hlavního dorozumívacího prostředku, stále přežívá v podobě tzv. lidové kultury - písní, říkadel, modliteb atd.

Obvyklé je i přepínání jazykových kódů – tzv. *code switching*, což znamená volné

přecházení mezi jazyky, v tomto případě češtiny a srbštiny podle situace a protějšku.¹⁰²

*„My každý den mluvíme jedno i druhý a tak trochu jsme tu češtinu zkazili. To není jak v Rumunsku, oni jsou tam zvlášť a oni si tam ještě zachovali český jazyk. Doma mluvíme česky, ale pak přijdeš k sousedům a nemůžeš před nima mluvit česky, by si mysleli, že pomlouváme. Tuty, který k nám jezdí z druhý vesnice, voni nevědí česky, tak hned otočíme srbsky. I děti učíme česky, teďka mají učitele. My jsme měli ten problém, že když jsme chodili do školy, měli jsme učitele česky, ale naše děti neměly, oni se naučily až mezi náma, doma se naučily. Doufáme, že bude líp, že na naše děti se naučí líp česky než umíme my, aspoň tady na Kruščici a budou pokračovat.“
(J. I., Kruščice)*

Právě v Krušici je snaha o zachování českého jazyka nejvýraznější. Možné řešení zdejší krajané vidí například v setkávání krajanových dětí s dětmi z ČR prostřednictvím výměnných táborů. *„Aby se děti naučily lépe česky a něco poznaly a mohlo je to motivovat k další činnosti, aby viděly, že se neučí jen tak pro nic“* (předseda ČB, Kruščice).

Přesto největší zájem o udržení české komunity a především českého jazyka mají starší lidé.

Jako jediný prostředek komunikace se čeština využívá v obci Češko Selo, kde čeští obyvatelé stále výrazně převažují.

„Tady je jedna Srbka, co přišla z Vršac a naučila se. Moje snacha taky, je Srbina a taky ví česky. Naučí se, protože my jsme tady všichni Češi a jenom česky mluvíme. Když něco nevěděla, tak jsme jí řekli srbsky a zase i na děti jsme pořád česky, takže se pěkně naučila“ (P.T., Češko Selo).

¹⁰² Code-switching. Wikipedia.[online]2009[cit. 2009-06-10].Dostupný z: <http://en.wikipedia.org/wiki/Code-switching>

4.1.3 České spolky

Rumunská část

V českých vesnicích v rumunském Banátu působí již od roku 1990 *Demokratický svaz Slováků a Čechů v Rumunsku (DSSČR)*.¹⁰³ Hlavní sídlo organizace je v Nadlaku, ale svou činnost vyvíjí v oblastech, kde se soustřeďuje početnější česká komunita – banátské, jihobanátské aradské a bihorské oblasti. Svaz je tvořen více než čtyřiceti místními organizacemi – 11ti českými a 5ti smíšenými česko-slovenskými. Všechny pobočky na českých vesnicích spadají pod pobočku jihobanátské oblasti v Moldově Noua. Organizace vydává časopis *Naše snahy* a má vlastní vysílání v temešvářském rozhlasu i rumunské televizi. Svaz je financován zčásti ze státního rozpočtu Rumunska a peněžních darů Slovenské a České republiky. Část prostředků získává i z členských příspěvků. Místní pobočka se snaží organizovat různé akce zaměřené na udržování kulturních tradic, například se podílí na organizaci krajanského folklorního festivalu.¹⁰⁴

Ačkoli je Svaz často prezentován jako „významná podpora českého školství, kulturní činnosti atd.“, je nutné říci, že je jeho činnost v této oblasti především v několika posledních letech spíše symbolická.¹⁰⁵

„Dnes je Svaz spíš formální, žádná činnost není vidět, je to vina především neschopného vedení. Hlavně za poslední dobu žádnou činnost nevykazují a peníze zůstanou “za nehty“ těm v Nadlaku“ (P.S., český učitel, Svatá Helena).

Mimo oblast banátských vesnic působí v hlavním městě *České centrum Bukurešť - kulturní a informační instituce, která rumunské veřejnosti prezentuje kulturní, ekonomické, turistické a politické dění v České republice*.¹⁰⁶

Srbská část

V této části Banátu mají krajanské spolky zvláštní význam. Na rozdíl od krajanů v Rumunsku, jejichž identita je definována zejména v rámci vesnického společenství, česká komunita se zde definuje hlavně skrze spolkový život.

¹⁰³ MZV ČR[online]2005[cit.2009-06-24].Dostupný z:www.mzv.cz/wwwo/mzv/default.asp?id=20514&ido=11229&idj=1&amb=1

¹⁰⁴ DSSČR[online]2009[cit.2009-06-10]Dostupný z:<http://www.svata-helena.eu/svaz.htm>

¹⁰⁵ Tamtéž. str. 103

¹⁰⁶ České centrum Bukurešť.[online]2009[cit.2009-06-21]Dostupné z: <http://www.czechcentres.cz/bucharest/novinky.asp>

V srbské části Banátu působí hned několik krajanských spolků. Od roku 1990 působí ve městě Bela Crkva sdružení „*Maticе česká*“. Tento spolek je zastřešující organizací pro lokální sdružení „*České besedy*“ (*Česká beseda Kruščice, Česká beseda Bela Crkva, Česká beseda Češko Selo, Česká beseda Gaj*).¹⁰⁷

Maticе česká má za úkol koordinovat činnost českých spolků. Sídli v Českém domě, jehož součástí je také česká knihovna a prostory divadelního spolku. Maticе také spolupracuje na českém vysílání místního rozhlasu Radio Bela Crkva. Předseda je zároveň přímým nadřízeným českého učitele, který je s ním povinen konzultovat náplň své práce. Při práci učitele záleží pouze na domluvě mezi ním a předsedou spolku. (Je na předsedovi, kolik hodin se bude učit, zda zapůjčí prostory a zajistí dostatek dětí.)

Současný předseda Maticе mluví česky jen stěží, schůze členů se odehrávají v srbstině a ani o výuku českého jazyka, ať už dětí nebo dospělých, nejeví přílišný zájem.

Financování Maticе je zčásti zajišťováno z příspěvku od srbského státu, ale vzhledem k tomu, že Češi tvoří v Srbsku zanedbatelnou menšinu, nejedná se o výraznější sumu. Méně zanedbatelné jsou příspěvky, které krajanským spolkům poskytuje Česká republika.¹⁰⁸ Díky této podpoře si České besedy opravily své domy a jelikož se zdejší společenský život odehrává především v kostele, získaly peníze i na opravu kostelů. Činnost krajanských spolků sleduje zástupce českého velvyslanectví v Bělehradě a má pak možnost ovlivňovat výši dotací pro ten který spolek.¹⁰⁹

V současné době působí v Bele Crkvi dva krajanské spolky – vedle Maticе České a potažmo České besedy Bela Crkva je to spolek „*Češi jižního Banátu*“, který vznikl v roce 2001 odtržením několika členů České besedy, kteří nebyli spokojeni s dosavadní činností spolku. S výjimkou předsedkyně a dvou dalších žen jsou všichni členové tohoto spolku srbského původu.

Poněkud odlišná situace panuje v České besedě v Kruščici. Toto sdružení je velmi aktivní, všichni „členové“ mluví velmi srozumitelnou češtinou a velké úspěchy slaví především zdejší dětský soubor.

Obdobná situace je i v České besedě v Češku Selu. Přestože se tato vesnice potýká s rychle klesajícím počtem obyvatel, Česká beseda se prostřednictvím svých aktivit

¹⁰⁷ Krajanské organizace v Srbsku.[online]2009[cit.2009-06-11]Dostupné z: <http://old.mzv.cz/www/mzv/default.asp?id=20550&ido=11229&idj=1&amb=1>

¹⁰⁸ Dotace.MZV.[online]2009[cit. 2009-06-10]Dostupný z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/kultura_a_krajane/dotace/index.html

¹⁰⁹ Tamtéž.

neustále pokouší o revitalizaci. Stejně jako v Kruščici i zde je úroveň mluvené češtiny velmi vysoká.

19. března 2006 byl založen spolek Česká beseda ve vesnici Jasenovo. Nově vzniklý spolek sdružuje asi padesátku Čechů z vesnic Jasenovo, Dobričevo a Dupljaja.

V Gaji donedávna fungoval pouze Místní výbor Matice České. 2. 9. 2008 na setkání Matice České byl odvolán dosavadní předseda a bylo rozhodnuto o založení místní České besedy - oficiálně vznikla 4. 11. 2008.¹¹⁰

Donedávna působil v srbském hlavním městě Bělehradu také *Svaz přátel Čechů, Slováků a Jugoslávců*, který svou činnost oficiálně ukončil k datu 30. 7. 2008.¹¹¹

Členství v těchto spolcích nemá oficiální charakter, je založeno čistě na dobrovolnosti jedince a není podmíněno českým původem. Členem může být Čech, srbský manžel/ka nebo kdokoli, kdo projeví zájem.

Vzájemné vztahy mezi spolky vyjádřil i předseda České besedy v Kruščici: „*Oni si dělají svoje a my si děláme svoje. Naše děti jezdí hrát ke každé významné události, když byl nový předseda, nebo když něco mají Češi jižního Banátu. Oni chtějí pořád jen peníze*“ (J.I., Kruščice).

¹¹⁰ Krajanské spolky a organizace[online]2009[cit. 2009-06-10]Dostupný z:http://krajane.radio.cz/cs/societies_detail/678

¹¹¹ Tamtéž

2. Identita rumunských a srbských Čechů

Identita je v současné době jedním z nejvíce skloňovaných pojmů v rámci společenských věd. Z pohledu psychologie je identita pojímána jako prožívání toho, čím jedinec je - vlastní autenticity a jedinečnosti. Identita člověka je tak založena na existenci vztahů mezi jednotlivcem a společností.¹¹²

Národní identita je jednou z mnoha možných podob kolektivní identifikace, definuje, kým jsme – kulturně i politicky. Vždy je konstruována ve vztahu k těm, které vnímáme jako ty druhé. (Cohen in Holý, 1996)

Národní identita je tedy chápána jako sociální konstrukt, jenž si vytváří jednotlivci, kteří pak mohou sdílet některé společné charakteristiky a naopak se vymezovat vůči ostatním skupinám. Nejčastěji bývá definována těmito parametry: jazykem, společným územím, sdílenou historií a sebeuvědoměním.

Z primordiálního hlediska¹¹³ je národní identita chápána jako vrozená entita, kterou člověk získá narozením jednou provždy, popřípadě jako získaná součást kulturního odkazu etnika, se nímž je jedinec vázaný přes své předky - společným jazykem, historií, územím, zvyky, tradicemi nebo náboženstvím.¹¹⁴

Pokud ovšem vnímáme národní identitu jako formu sociální kategorizace, může se národní identita jevit jako svobodná volba na rozdíl od tradičního pojetí, které ji chápe jako pevně danou entitu, odvozenou původem.

Frederik Barth odmítá myšlenku, že skupiny jsou definovány určitým souhrnem sdílených kulturních rysů, ale přichází s myšlenkou sebe-připisování (self-ascription), kdy sami příslušníci kultury určují, co je pro ně v otázce sebe-identifikace rozhodující. Staví se proti pevným identitám. Tvrdí, že společný původ je druhotný. Etnicitu považuje za flexibilní a adaptabilní.¹¹⁵

V otázce významu etnicity se nabízejí dvě krajně protichůdné koncepce – první z nich, koncepce *bud' – anebo* říká, že jedinec může být příslušníkem buď jedné etnické skupiny, anebo jiné, nikdy několika etnických skupin. Naopak koncepce *nejen – ale i*

¹¹² Obecná psychologie.[online]2009[cit.2009-06-10]Dostupný z:<http://www.psychoweb.cz/obecna-psychologie-uvod>

¹¹³ Termín primordialismus označuje teze vycházející z předpokladu, že příslušnost k národu je přirozenou součástí jedince.

¹¹⁴ Materiály z přednášek Teorie etnicity, Univerzita Pardubice, 2004/2005; přednášející: PhDr. Petr Skalník

¹¹⁵ Barth, F.[online]2009[cit.2009-06-10]Dostupný z: http://en.wikipedia.org/wiki/Fredrik_Barth

definuje etnicitu z hlediska kulturních a jazykových aspektů a zároveň připouští možnost vícenásobné etnické identity. Příslušník menšiny se může cítit součástí jak menšinové, tak většinové kulturní formace. (Šatava, 2009)

Barša v knize *Národní stát a etnický konflikt* poukazuje na rozpor mezi *národní a plurální identitou*. První z nich podrobuje jedince kolektivnímu “my” vymezenému vůči “oni”, zatímco druhá umožňuje jednotlivci přecházet mezi různými “my”, čímž podporuje individuální svobodu a zároveň snižuje hladinu mezi-skupinového násilí. “Nastolení” národní identity pak chápe jako součást procesu modernizace, resp. první fázi procesu, která je však zmařena díky následné globalizaci (druhé fázi).

“V éře předmoderních říší byla pravidlem plurální identita, složená z mnoha dílčích příslušností – místní, etnicko-jazykové, regionální, politické..., éra moderních národů nastolila model jediné etnokulturní příslušnosti, přebíjející všechny ostatní. Pro identifikaci národa se alespoň v evropských zemích stal klíčovým jazyk. Dříve žilo na jednom území vždy více jazykově – kulturních skupin, ale v moderní době pro sebe tyto skupiny začínají požadovat vlastní politicky sjednocené území – překrývání není dovoleno – každý jednatel má patřit buď k jedné nebo jiné národní skupině. Národní stát byl založen na teritorializaci a homogenizaci identity. Etnické skupiny se vnímají jako nezávislé a autonomní, ačkoli zdrojem jejich odlišné identity a sebeuvědomění, je právě jejich vzájemná závislost. Identita skupiny je utvářena a formována ve vztahu k jiným skupinám.” (Barša, Strmiska, 1999)

Jak říká Barša, v dnešním globalizovaném světě se můžeme setkat s množstvím protichůdných sociálních identifikací. Také Fishman zdůrazňuje, že vícenásobná etnická identita je nejen myslitelná, ale že ji příslušník menšiny také běžně zažívá. (Fishman in Šatava, 2009)

Dominantní národní identita tedy nemusí být pevně danou entitou, ale je možné ji chápat jako jednu z alternativ.

Čechům v Banátu je právě národní identita připisována jako dominantní forma identifikace. Sama označení “banátští Češi, rumunští Češi, čeští krajané v Rumunsku”,

která se pro potomky českých kolonistů běžně užívají, těmto lidem připisují určitou formu identity, s níž se oni nemusí nutně ztotožňovat. A pokud by se s ní ztotožňovali, nemusí pro ně být tou dominantní formou identifikace.

Obyvatelé českých vesnic v rumunském Banátu považují sami sebe za Čechy, českou národnost také všichni obyvatelé banátských vesnic v Rumunsku shodně uvádějí při sčítání lidu.¹¹⁶

Zatímco v minulosti místní obyvatelé lpěli na různých projevech etnické příslušnosti jako jsou tradiční oděv a staré zvyklosti¹¹⁷, dnes své češství spojují především se znalostí jazyka, který je v banátských vesnicích předáván z generace na generaci a českým původem. Povědomí o společné minulosti - víme „*kdo jsme*“ a „*odkud pocházíme*“ - je zde klíčové.

„*Čech jsem, můj praděda přišel do Banátu z Čech.*“ (p.Š., Svatá Helena)

Většina místních Čechů zná více či méně upravenou historii příchodu prvních kolonistů. Příběh o obchodníku se dřevem Magyarlym, který první české osadníky do Banátu podvodně vylákal, zde funguje jako tzv. zakládající mýtus.¹¹⁸

„Národní identita rovněž zůstává velmi atraktivní a efektivní a mnoha lidmi je pocíťována jako cosi, co uspokojuje jejich potřebu kulturního naplnění, kořenů, bezpečí a bratrství.“ (Šatava, 2009)

Potřeba sebeidentifikace „rumunských Čechů“ očividně pramení z faktu, že v Rumunsku i v ČR jsou považováni za cizince: „*V Česku jsme za Rumuny a Rumuni nás mají za Čechy.*“ I přes veškeré sebeuvědomění, doložený český původ a znalost českého jazyka jsou reemigranti přicházející z Rumunska do Čech v naší zemi skutečně oficiálně považováni za cizince. Příčinou je rumunská státní příslušnost.

¹¹⁶ Při posledním sčítání lidu z roku 2002 se hlásí k českému původu 3 938 osob (v roce 1992 to bylo 5 800 osob). Zdroj: <http://clovekvtisni.cz/index2.php?id=301>

¹¹⁷ Jech, Jaromír, et al. *České vesnice v rumunském Banátě*. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku ČSAV, 1992. 40 – 90str.

¹¹⁸ Zakládajícím mýtem je myšlen příběh, který umísťuje původ národa do mýtického času.

Gellner zdůrazňuje důležitost zachování kultury pro udržení národní identity (Gellner, 1997). Češi v rumunském Banátu kladou důraz na kulturu a dodržování tradic – ve většině se však jedná o tradice a zvyky vycházející z církevního kalendáře.

"České zvyky se tu udržely. Na vesnici to jsou hlavně masopustní dny, v rodinách se oslavují Velikonoce, Vánoce a různé jiné katolické svátky."

K udržení kulturních specifik i samotného „českého povědomí“ přispívá také působení „autorit“ - českých učitelů, činitelů krajanských spolků apod., kteří pomáhají upevňovat vědomí příslušnosti ke skupině.

Češi v rumunském Banátu se identifikují především v rámci vesnického společenství. Důležitost příbuzenských a sousedských vztahů přetrvává z dob minulých do současnosti, částečně i díky velké izolovanosti vesnic a nezbytnosti vzájemné výpomoci. Charakteristický je také stále velmi nízký počet exogamních sňatků. Přibližně do 60. let 20. století byly české vesnice ve své etnické skladbě téměř nedotčeny. Sňatky se uzavíraly uvnitř vesnického kolektivu a jen velmi výjimečně se nevěsty vdávaly do jiné české vesnice.¹¹⁹

Důležitá je i zmíněná izolovanost a výrazné vymezování se vůči rumunskému obyvatelstvu (podrobněji viz. podkapitola 4.2.2 Vztah k majoritní společnosti).

Česká komunita v rumunském Banátu je zejména v posledních letech vystavována velkému množství vlivů, které působí na její integritu. Jedná se především o dopady procesu modernizace, na níž nebyli obyvatelé českých vesnic v banátských horách připraveni. Mohutnou modernizaci odstartovalo zavedení elektřiny (poslední česká vesnice byla elektrifikována v polovině v devadesátých letech) a přineslo s sebou další produkty moderní doby jako televizi, mobilní telefony a internet.¹²⁰ Přímé dopady modernizace nejvíce působí na příslušníky nejmladší generace, jejichž sebepojetí je poněkud odlišné.

V případě české komunity v srbské části Banátu je situace složitější. Lidé jsou ovlivněni životem v multietnickém prostředí. Nežijí v izolovaných horských osadách,

¹¹⁹ Jech, Jaromír, et al. *České vesnice v rumunském Banátě*. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku ČSAV, 1992. str. 146 (Rodina a rodinné vztahy, Olga Skalníková)

¹²⁰ Svoboda, J. *Banát: Turistický a vlastivědný průvodce českým Banátem*. Brno: Kudrna, 2002. str. 146

naopak přicházejí do každodenního styku s příslušníky jiného etnika. Na rozdíl od české komunity v Rumunsku jsou „nuceni“ denně komunikovat v srbštině, která je jejich hlavním dorozumívacím jazykem.

Přestože se krajané v Srbsku k českému původu hlásí, ještě donedávna zde chyběly jakékoli významnější vazby k ČR jako v sousedním Rumunsku. Pro místní obyvatele je Česká republika zemí ve střední Evropě, z níž kdysi přišli jejich předkové. Hlásí se k češství, ale zároveň mají velmi silný vztah ke své domovině v Srbsku. Zároveň nemají potřebu jakkoli se vymezovat vůči okolnímu obyvatelstvu a zdůrazňovat odchylky pramenící z kulturní rozdílnosti okolních etnik.

T. H. Eriksen říká:

„Etnicita je ve skutečnosti nejdůležitější tam, kde jsou si skupiny kulturně blízké a přicházejí pravidelně do styku. Kulturní odlišnosti v důsledku častějších vzájemných kontaktů a probíhajícího procesu modernizace začínají být v mnoha ohledech méně nápadné, ale zároveň vzrůstá význam etnické identity a etnického uvědomění. Zdá se, že čím podobnější se lidé stávají, tím více lpí na odlišnostech“ (Eriksen, 2008, str. 316).

V multietnickém prostředí srbské Vojvodiny Češi dle vlastních slov nikdy nepocíťovali potřebu vymezovat se vůči ostatním etnikům a kulturní odlišnosti vnímali spíše pasivně. Naopak neustále poukazují na bezkonfliktní soužití a dobré zkušenosti s okolními etniky.

„Tady vždycky žilo spoustu národností, všichni museli umět srbsky, abysme si rozuměli. Tatínek jednu dobu chodil i do maďarský školy, uměl maďarsky, i německy uměl. Já už ne, ale ti starší všichni uměli německy. Měli jsme sousedy Němce, Srby a jedni druhým chodili přes dvůr, nemuseli jsme jít okolo. Moc dobře zvyklí jsme se Srbama. Eště tady byli Maďaři, Rumuni. Měli i svoje sdružení, jako my jsme Česká beseda, tak oni měli taky. I svůj dům měli. Potom se to ztratilo, bylo jich míň a míň. Jako teď Čechů je málo, ale eště se to nějak drží, dokdy to bude taky nevím.“ (p. H., bývalá učitelka, Bela Crkva, původem z Češka Sela)

„Všichni tady vědí, že jsme Češi, ale tady je to všechno smíchaný, moc smíchaný za poslední roky.“ (F.I., místopředseda ČB, Kruščice)

Velký důraz je zde kladen především na prvky tzv. lidové kultury, například znalost českých písní a říkadel, dodržování tradic, oslavy církevních svátků.

„Starší lidé si svou českou identitu udržují. Znají písně, mají kroje, udržují zvyky. Když se ale musí na něčem rychle domluvit, užívají srbštinu“ (M. J., zpravodaj Radiožurnálu).

Míra etnického vědomí jednotlivců i skupin je nesnadno měřitelná, objevují se nejen velké individuální rozdíly, ale také výkyvy v čase, popřípadě vliv momentálních okolností (Šatava, 2009).

„Nejvíce se české zvyky dodržují v Českém Selu, ale ta vesnice vymírá. Z Českého Sela se postupně stává takový skanzen češství“ (česká učitelka, Bela Crkva)¹²¹.

"Zachováváme český jazyk. To ale není jenom řeč, tu se nějak naučíme doma. My ale ještě dost držíme na naši, českou kulturu. Zpěv, folklor, divadlo nebo recitaci. A zvláště českou kuchyň "(K.L., Češko Selo)¹²².

„Obecně lze říci, že etnická identita začne být důležitá v okamžiku, kdy její nositelé cítí, že je ohrožená“ (Eriksen, 2008). Nicméně mladá generace českých krajanů se s češtvím neztotožňuje tolik jako jejich rodiče a zejména prarodiče. Složitější situace nastává v případě, kdy dítě pochází ze smíšené česko-srbské rodiny. Děti českých krajanů pak o sobě jako o Čěších nepřemýšlejí.

„Tak mezi. Pro tátu jsem Srbka, tak spíš Srbka.“ (B.K., matka Češka, otec Srb)

Důležitým prvkem, který je stálý a pro obě skupiny společný, je křesťanská víra - identifikace v rámci náboženské skupiny. Banátští Češi jsou, jak již bylo výše zmíněno, až

¹²¹ Rozhovor s českou učitelkou v Srbsku.[online]2009[cit. 2009-06-10]Dostupný z: http://krajane.radio.cz/cs/article_print/508

¹²² Zdroj: http://krajane.radio.cz/cs/article_detail/251

na výjimku římsko-katolického vyznání. Náboženství a víra je pro banátské Čechy velmi důležitá a dosud v mnohém ovlivňuje jejich osobní i společenský život. Společná víra je stmelujícím prvkem, který v místních lidech podporuje pocit přináležitosti k českému národu a zároveň pomáhá odolávat cizím vlivům.

4.2.1 Vztah k Čechům a ČR

Velmi zajímavý je způsob, jakým obě skupiny nezávisle na sobě hovoří o češství, o tom, co pro ně znamená být Čech. Ačkoli o sobě mluví jako o Česích, jasně vnímají rozdíl mezi tím, kdo je *Čech z Banátu* a Čech, který přijel na návštěvu z ČR. Dělení na „*Vy Češi*“ a „*My tady v Banátu*“ je v rozhovoru s místními lidmi běžné. Ten, kdo přichází z ČR a má české občanství, je ten „opravdový“ Čech. Přičemž v srbské části Banátu je tento jev daleko výraznější.

V rumunské části Banátu je vazba na Českou republiku výrazně silnější než u české komunity v Srbsku. Důležitou roli hrají především kontakty s ČR, hlavně díky stále se rozvíjícímu turismu nebo prostřednictvím příbuzných, kteří do Čech přesídlili. Přesto místní lidé ale za svůj domov považují Banát. O České republice si o vytvořili poměrně zidealizovanou představu jako o zemi, kde je snadno dostupná práce a přátelské prostředí krajanů. Věta: „*V Čechách je líp*“, je zde velmi běžná.

Česká komunita v Srbsku vnímá ČR pouze jako původní zemi předků. Česká republika se nikdy nestala cílem migrace místních lidí. Větší povědomí a zájem o ČR přišel až na konci devadesátých let 20. století spolu s prvními českými turisty a českými delegáty, kteří nabídli českým krajanům pomoc. V současné době pomalu vzrůstá zájem vzájemná informovanost, jakékoli vztahy jsou však zatím ve svých počátcích.

4.2.2 Vztah k majoritní společnosti

Oblast Banátu je charakteristická multikulturností a tolerancí. Kromě převažujících Rumunů a Srbů zde žijí Maďaři, Němci, Slováci, Romové, Bulhaři, Chorvati, Češi a další. Je běžné, že lidé, kromě své mateřštiny a jazyka majority domluví i řečí některé z menšin.

Ve velké míře zde dochází k ovlivňování zvyků a tradic.

Rumunská část

Ze strany rumunské vlády je patrný poměrně vstřícný přístup vůči menšinám (snad jen s výjimkou Romů a maďarské komunity, která má stále ambice na separaci Sedmihradska¹²³). Organizacím národnostních menšin je umožněno aktivně se účastnit voleb (Včetně těch do poslanecké sněmovny, kde systém zaručuje přítomnost minimálně jednoho kandidáta.) Ani v období Caeuseskovy diktatury nebyly české vesnice výrazně ovlivněny režimem a násilnou kolektivizací, což je z velké míry dáno i polohou vesnic (viz. předcházející kapitoly).¹²⁴

Sami čeští krajané zdůrazňují:

„S Rumunama žádný problémy nemáme, snášíme se dobře. Tady to ani jinak nejde. Však tady nejsou jenom Rumuni, taky je tu dost Srbů a Cikánů. Žijeme vedle sebe, tak se musíme snést, ale že bysme se nějak stýkali, to zase ne“ (M.H., Svatá Helena).

I přes klidné a bezkonfliktní soužití s okolními etniky se obyvatelé krajanských vesnic poměrně jasně vymezují vůči svému okolí, zejména pak rumunské majoritě a upozorňují na odchylky způsobené rozdílností kultur.

„Oni Rumuni na práci moc nejsou.“

„Oni nejsou moc čistotný. Maj kolem sebe nepořádek.“

„Naši chlapci si neberou Rumunky, oni by k nám nešli, tady je na ně moc práce.“

Z výpovědí je parný pocit nadřazenosti - ekonomické i sociální nad okolním etniky, speciálně pak Rumuny. Češi zdůrazňují některé své kladné vlastnosti, např. pracovitost, smysl pro pořádek, poctivost atd.

¹²³ Sedmihradsko / Transylvánie je historické území rozkládající se v dnešním Rumunsku.

¹²⁴ Banát - malebný kraj českých vesnic v jižním Rumunsku[online]2009[cit. 2009-06-10]Dostupný z: http://www.kudrna.cz/publik_syst/cihtmlpage.php?what=1036

Srbská část

Oblast Vojvodiny je charakteristická jako tzv. „*melting pot*“¹²⁵. Gellner tento typ definuje jako „*anonymní masu lidí sdílící tutéž vysokou kulturu relativně očištěnou od vnitřních nuancí, ale respektující politické hranice jednotky, s níž je ztotožňována*“ (Gellner, 2002). Teorie „tavicích kotlů“ se objevila na počátku 20. století, kdy charakterizovala smísení etnik v USA. Postupné míšení vedlo ke vzniku nového sociálního a kulturního typu etnika. Zvláštnosti a specifika jednotlivých skupin se „rozpuští a spojí.“ (Šatava, 2009)

Na území Vojvodiny o velikosti 21 500 km² společně žijí více než dvě desítky různých etnik, z nichž nejpočetnější jsou Srbové.

Tabulka 4 - Etnické složení populace Vojvodiny¹²⁶

Srbové	65,05 %
Maďaři	14,25 %
Slováci	2,79 %
Chorvati	2,78 %
Jugoslávci	2,45 %
Černohorci	1,75 %
Rumuni	1,50 %
Romové	1,43 %
Bunjevci	0,97 %
Rusini	0,77 %
Makedonci	0,58 %
Ukrajinci	0,23 %
Muslimové (v etnickém pojetí)	0,18 %
Němci	0,16 %
Slovinci	0,10 %
Albánci	0,08 %
Bulhaři	0,08 %
Češi	0,08 %
Rusové	0,05 %
Goranci	0,03 %
Bosňáci	0,02 %

¹²⁵ Melting pot neboli tavicí kotlík označuje proces během něhož se heterogenní společnosti stávají více homogenními, přičemž určitá specifika splynou v rámci multietnické společnosti. Zdroj: http://en.wikipedia.org/wiki/Melting_pot

¹²⁶ Ethnic groups in Vojvodina. Wikipedia.[online]2009[cit. 2009-06-10]Dostupný z: http://en.wikipedia.org/wiki/Ethnic_groups_of_Vojvodina

„Tady se nedělá rozdíl v tom, kdo má kterou národnost, v Bele Crkvi žije pospolu mnoho národností, všichni mluví srbsky, tak není problém, všichni rozumí.“(p.H. bývalá učitelka, Bela Crkva)

Přesto se v posledních letech¹²⁷ stává násilí proti menšinám stále větším problémem v celém Srbsku. V provincii Vojvodina často dochází k útokům na etnické Maďary a Chorvaty. Terčem zastrašování se zde staly i skupiny Slováků a Rusínů. Nedostatečná reakce srbské vlády ještě více podporuje srbské nacionalisty.¹²⁸

4.2.3 Mediální obraz české komunity v Banátu

České menšiny v zahraničí jsou od revolučního roku 1989 častým tématem médií různého druhu a úrovně. Pozornost jim věnují výzkumníci z oblasti společenských věd, pracovníci vládních i nevládních organizací, novináři, filmoví tvůrci, cestovatelé aj. Ti všichni se podílejí na utváření mediálního obrazu krajanů z Banátu.

Česká komunita v rumunském Banátu byla „znovuobjevena“ na přelomu 70. a 80. let 20. století. Roku 1978 natočila Jana Ševčíková dokument o životě českých krajanů v této oblasti nazvaný *Piemule*,¹²⁹ díky kterému se o existenci komunity dozvěděla i širší česká veřejnost. Na začátku 90. let začaly o tuto oblast projevovat zájem cestovní kanceláře, cestovatelé a novináři. V polovině devadesátých let také nevládní organizace. Pomoc přišla i z České republiky. Zájem o krajany v Banátu trvá dodnes.

V člancích populárně naučného charakteru často dochází k idealizaci způsobu života v českých vesnicích. Sentimentální a zromantizované ladění zkresluje reálná fakta. České vesnice jsou označovány jako „jedinečný kulturní fenomén, který je třeba zachovat (Člověk v tísní). Novináři a cestovatelé obdivují *autentické prostředí* a přírodu, pro kterou

¹²⁷ První útoky přišly krátce po roce 2000.

¹²⁸ Srbsko: Násilí proti menšinám přetrvává.[online]2009[cit. 2009-06-10]Dostupný z: <http://zpravodajstvi.ecn.cz/index.stm?x=796841>

¹²⁹ Petr Moško: Češi v Banátu pořád sní svůj sen.[online]2009[cit. 2009-06-10]Dostupný z: <http://www.velkaepocha.sk/cs/200810126270/Petr-Mosko-Cesi-v-Banatu-porad-sni-svuj-sen.htm>

nacházejí nejrůznější přívlastky jako *původní, nedotčená, fascinující, tajemná, harmonická* či *panenská*. Poukazují na nezkaženost a štěrnost místních obyvatel:

“Kamkoliv jsme přišli, jsme se setkali s vlídností a pohostinností, která v nás vzbuzovala až rozpaky. Téměř každý, s kým se zastavíte na ulici, vám nabídne svou kořalku a pozve-li vás domů, pak dostanete čaj nebo kávu a vynikající sladké rohlíčky či jiné pečivo. Rádi vám ukáží svou chalupu, svoje hospodářská zvířata, pec na chleba, zařízení na pálení slivovice.”¹³⁰

Cestovní kanceláře lákají k návštěvě *typických českých vesnic*, připomínají že zde *můžeme obdivovat zvyky, které známe už jen z vyprávění našich prababiček*.

„Pojďte se s námi přenést o pár desítek let zpátky, do časů našich babiček či prababiček. Do českých vesnic v oblasti rumunského Banátu, kde žijí svým životem, zvyky a tradicemi již od roku 1823 naši krajané.” (CK Kudrna)

Předkládají obraz romantického způsobu života postaru: *„Na plotně bublá polévka, v peci se už dopéká chleba, z chlíva slyšíte neodbytné zvuky, v kachlové peci praská oheň, při kterém se tak krásně povídá. Ráno vás probudí kohoutí budíček, křik zvířectva, zvuky loukoťového vozu taženého koňmi. A kolem toho všeho příroda. Krásná, tajemná, skoro panenská, dotčená jen motykou a koňským spřežením.”* (CK Kudrna)

Pro dokreslení situace užívají fotografie s vyobrazením modlících se stařenek, sedláků pracujících na poli, dětí v houfu domácího zvířectva atd.

Turisté jsou nabádáni k úctě a slušnému chování, které nijak nenaruší zdejší *klid a harmonii*.

Média, cestovní kanceláře a turističtí průvodci shodně předkládají obraz *původní, autentické společnosti*, v níž panuje klid a harmonie, kde se lidé věnují zemědělství a po generacích předávanému způsobu hospodaření. Místní obyvatele představují jako vzor ryzího češství. Všichni společně pak zdůrazňují nutnost zachování tohoto *unikátního kulturního fenoménu a udržení českého živlu v Banátu při životě*.

Autenticita prostředí je zde nabízena jako předmět směny návštěvníkům – konzumentům. Aby byla směna úspěšná, je nutné zachovat tuto autenticitu.

Za účelem zvýšit zájem turistů a zatraktivnit tuto lokalitu dochází k určitému zkreslování skutečnosti. Například místním lidem nemusí každodenní tvrdá práce na poli a v hospodářství připadat *romantická a poetická*. Stejně tak se nemusí považovat za *ryzí*

¹³⁰ Tamtéž.

Čechy vážící si českých tradic a zvyklostí. Tato identifikace je jim často připisována. Na druhou stranu je zřejmé, že se vůči tomuto konstruktů místní obyvatelé nijak nevymezují.

Takto formulovaná reklama, která zdůrazňuje přátelskou, téměř rodinnou atmosféru, popisuje prostředí jako důvěrně známé a může v návštěvníkovi vyvolat dojem, jako by jel na prázdniny k babičce.

Tzv. „*turistická publicistika*“ je jedním z vedlejších efektů rozvoje agroturistiky. Nezřídka již po první návštěvě lokality se turisté nezdráhají uveřejňovat články, pořádat besedy či fotografické výstavy, kde prezentují nejen faktograficky chybné informace, ale mnohdy se zde projevují i předsudky a stereotypní představy autorů.

Především často zdůrazňovaná míra uchování české kultury, tradic a zvyklostí, které si přinesli předkové z Čech, je přehnaná a neodpovídá skutečnosti.

4.2.3 Reemigrace/asimilace

Encyklopedický slovník definuje pojem reemigrace jako návrat emigranta do staré vlasti.¹³¹ V souvislosti s českou reemigrací se myšlenka návratu do vlasti poprvé objevuje v poválečných letech 1945 -1950, kdy se do ČSR vrátilo přibližně 220 000 zahraničních Čechů a Slováků.¹³²

Druhá výrazná reemigrační vlna přišla po roce 1989 v souvislosti s pádem politického režimu v ČSR. Tehdy využili možnosti návratu do vlasti nejen Češi z Rumunska, ale také volyňští a černobylští Češi, Češi z Ukrajiny, Kazachstánu atd. (Blešová, 2007)

Termín asimilace si společenské vědy spojují s kontakty mezi kulturami vedoucí ke změnám v jednotlivých kulturních systémech. Definiují je jako proces, při němž jedinci nebo skupiny přebírají charakteristiky odlišné kulturní příslušnosti absorbování kulturou dominantní společnosti.¹³³

¹³¹ Emigrace.[online]2009[cit. 2009-06-10]Dostupný z:<http://cs.wikipedia.org/wiki/Reemigrace#Reemigrace>

¹³² Brouček, S.K některým otázkám migrace na území České republiky po druhé světové válce.[online]2009[cit. 2009-06-20]Dostupný z: <http://web.mvcr.cz/archiv2008/azyl/integrace2/nks01/prispevek8.pdf>

¹³³ Asimilace.[online]2009[cit. 2009-06-10]Dostupný z: http://www.integracniprogramy.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=752:asimilace&catid=550:h1-slovniek-pojm&Itemid=339

Otázka reemigrace v rumunské části Banátu je v současnosti stejně aktuální jako asimilace v srbské části.

Rumunská část

V současné době je termín reemigrace v českých vesnicích v Rumunsku velmi aktuální. Právě reemigrace do staré vlasti ohrožuje život českých vesnic v této oblasti. Od počátku devadesátých let dvacátého století odešla z banátských vesnic do České republiky již více než třetina obyvatel. První reemigrační vlna přišla v letech 1947 – 1949. V tomto poválečném období byla nejčastějším důvodem k reemigraci silná česká identita krajanů, i když svou úlohu sehrály i špatné ekonomické a hospodářské podmínky v Rumunsku. Nejvýznamnějším faktorem byl v té době silný agitační tlak ze strany vlády, která nutně potřebovala dosídlit válkou zpusťšené pohraniční oblasti. V první vlně přesídlilo přibližně 21.000 krajanů.¹³⁴

Druhá výraznější reemigrační vlna přišla krátce po roce 1989. Tato reemigrace byla samovolná a nijak neorganizovaná státem, během ní odešlo do České republiky přibližně tři tisíce krajanů.¹³⁵

V současnosti žije v banátských vesnicích přibližně 2000 Čechů a jejich počet se každým rokem snižuje. V obcích výrazně převyšují starší lidé a porodnost je téměř nulová.

Na rozdíl od první vlny vystěhovalců, kdy byla hlavní motivací k emigraci uznána silná česká identita, v současné době se jedná skutečně pouze o důvody ekonomické. Češi z banátských vesnic neodcházejí jen do České republiky, ale také do větších měst v Rumunsku, hlavně do blízké Orşovy, Temešváru nebo Aradu, kde mohou najít odpovídající uplatnění. Nicméně i přes znalost rumunského jazyka Čechům jejich nízká konkurenceschopnost v rumunském prostředí nedovoluje výrazněji se prosadit na místním trhu práce. Českou republiku často upřednostní proto, že umí řeč a obvykle zde již žije někdo z příbuzných nebo sousedů, kdo je ochoten pomoci v těžkých začátcích. Čeští reemigranti také mohou na základě prokázaného původu téměř okamžitě získat trvalé povolení k pobytu na území České republiky, což jim v mnohém usnadní situaci.¹³⁶

¹³⁴ Heroldová, Iva. Reemigrace z SSSR, Francie a Rumunska (I.část). In Češi v cizině č.7.. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku AV ČR, 1993. str. 17

¹³⁵ Jech, Jaromír et al. České vesnice v rumunském Banátu. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku ČSAV, 1992. str. 177

¹³⁶ Kosinová, A. *Česká menšina v rumunském Banátu : reemigrace*, 2006. 65s. Pardubice: Universita Pardubice, Fakulta Filozofická, vedoucí práce Mgr. Ing. Petr Kokaisl

Z Banátu emigrují hlavně mladí lidé a rodiny s malými dětmi. Doufají, že pro své děti v Čechách získají lepší vzdělání, zdravotní péči a celkově vyšší životní úroveň. V Čechách se reemigranti usidlují zejména v oblasti Prahy, Plzně, Chebu a Aše.¹³⁷

Češi žijící v zahraničí, kteří přicházejí do České republiky, získávají povolení k trvalému pobytu dle zákona 326/1999 Sb., konkrétně z humanitárních, resp. zřetele hodných důvodů. Český původ je v tomto případě zvýhodňuje před ostatními cizinci, kteří musí na trvalý pobyt čekat pět let. Na státní občanství mají nárok až po pěti letech trvalého pobytu, tedy stejně jako ostatní cizinci. Zákon 40/1993 Sb. nezná žádnou výjimku, kterou by bylo možné vztáhnout na tuto skupinu imigrantů.¹³⁸

Chtějí-li čeští krajané požádat v ČR o trvalý pobyt, musí doložit „potvrzení o příslušnosti k české krajské komunitě v zahraničí“, doklady z matriky a další listiny, jež potvrdí jejich původ.¹³⁹ Toto potvrzení lze získat na odboru kulturních a krajských vztahů Ministerstva zahraničních věcí ČR. Odbor také ověřuje předložené listiny potvrzující český původ žadatele – „matriční doklady žadatele a jeho předků v pokolení přímém, obvyklost jména žadatele nebo jeho přímých předků v českých zemích nebo jméno vyskytující se v dané krajské komunitě, kompaktnost komunit v jednotlivých zemích, znalost českého jazyka, doklady úřední povahy s vyznačenou českou národností žadatele nebo jeho předků atd.“¹⁴⁰

Zjistit přesný počet českých reemigrantů z Rumunska, kteří jsou usazeni v ČR, není v podstatě možné.

Ani přesídlení do ČR nepřerušilo pevné vazby Čechů ke komunitě v Banátu. Reemigranti stále udržují kontakty s tímto místem a migrují mezi ČR a svým bývalým domovem.

Míra asimilace je v oblasti rumunského Banátu zatím zanedbatelná. Smíšené sňatky jsou v českých vesnicích stále spíše výjimečné. Určitou výjimkou v rámci české komunity v Rumunsku jsou krajané žijící v rumunských obcích Zlatica, Berzáaska a Oršova. Zde žije přibližně okolo dvou set Čechů, ti však pomalu asimilují s většinovým obyvatelstvem.

¹³⁷ Český rozhlas. *Čeští krajané v Rumunsku*. [online]2009[cit.2009-06-21]Dostupný z: www.radio.cz/cz/clanek/

¹³⁸ MZV ČR[online]2005[cit.2006-03-21]Dostupný z:www.mzv.cz/wwwo/mzv/default.

¹³⁹ Tamtéž.

¹⁴⁰ Tamtéž.

Srbská část

V oblasti srbské Vojvodiny, obdobně jako v rumunském Banátu, ovlivňuje život místních lidí špatná ekonomická situace a nedostatek pracovních příležitostí. I zde řeší krajané svou tíživou situace migrací, avšak na rozdíl od české komunity v Rumunsku volí větší srbská města. Z vesnic odcházejí do Bele Crkvi a v posledních několika letech zejména do Bělehradu.

„Mladí lidé málo pracují a na polích se jim už pracovat nechce. Ne, že by tu byly takové problémy jako na vesnicích v Rumunsku, tam je to těžký, špatná půda a není jiná práce, ty musej všecko nechat a odejít celá rodina do Čech. To se tu ještě nestalo“ (M.I., Kruščice).

Reemigrace do České republiky zde prakticky neexistuje. Pokud se zde někdo rozhodne odejít do ČR, pak pouze jednotlivci na jeden či dva roky za prací. I tato situace je však výjimečná.

„Byl jsem rok v Praze, ale nebylo to o moc lepší než tady, když půjdu do Bělehradu, vydělám taky tak. Manželka a děti, rodina byla tady, tak jsem se vrátil.“ (F.I., Kruščice)

Skutečným problémem měnícím integritu české menšiny je v této části Banátu zvyšující se počet smíšených manželství a tím i postupná asimilace. Počet čistě českých rodin je dnes již nízký. Češi se zcela přirozeně mísí se zdejším převážně srbským obyvatelstvem.

„Moje maminka je z Českého Sela a tatínek je z Kruščice. Oba jsou Češi, v domě jsme vždycky mluvili česky. Já jsem se provdala za Srba. Moje děti rozumí česky, ale téměř nemluví.“ (V.K. Bela Crkva)

„Přesně tak. Češi tu pomalu asimilují a myslím, že to není ani otázka příliš daleké budoucnosti, kdy budou úplně promíchání“ (M, Š. Český rozhlas).¹⁴¹

Přesto ani zde nebyla smíšená manželství vždy běžná. Přibližně do 50. let 20. století zde byla smíšená česko srbská manželství spíše výjimečným jevem.¹⁴²

¹⁴¹ Zdroj: <http://zpravodajstvi.ecn.cz/index.stm?x=1003796>

¹⁴² Pamětní kniha Ablianu.

„Tak dřív jste nesměli si vzít cizince, ne to se nedělalo. Český si vezmou Srbáka, to ne! Češi měli Češi a Srb Srba. No potom se to trochu....nějak se to změnilo, teď už to tak nevádí.“ (p. T., Češko Selo)

Důležitý předpoklad pro úspěšnou asimilaci, což je zvládnutí jazyka dominantní skupiny¹⁴³, místní obyvatelé splňují.

Asimilace má tendenci být pomalejší v případě, že členové minoritní skupiny žijí koncentrovaně a ne rozptýleně.¹⁴⁴ To potvrzuje i fakt, že větší české komunity, žijící pospolu v rámci vesnického společenství (Češko Selo, Kruščice) lépe odolávají cizím vlivům, než jednotlivé rodiny, které žijí v místech s převahou jinoetnického obyvatelstva (Bela Crkva, Gaj).

¹⁴³ Materiály z přednášek Teorie etnicity, Univerzita Pardubice, 2004/2005; přednášející: PhDr. Petr Skalník

¹⁴⁴ Tamtéž

4.3 Pomoc z České republiky

4.3.1 Formy pomoci z ČR

Přestože do poloviny 90. let 20. století nejevila Česká republika o problémy krajaňské komunity v Banátu výraznější zájem, od roku 1995 se v otázce zachování kulturního dědictví českého Banátu započala angažovat nejen česká vláda, ale také některé nevládní organizace, soukromí podnikatelé či cestovní kanceláře. Nutno ovšem podotknout, že veškerý zájem byl směřován zejména k české komunitě v rumunské části Banátu.¹⁴⁵

V otázce krajaňských záležitostí MZV ČR spolupracuje s dalšími pracovišti státní správy, kterých se krajaňská otázka dotýká – např. Stálou komisí Senátu Parlamentu ČR pro krajany žijící v zahraničí, podvýborem pro krajany při zahraničním výboru Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR nebo s občanskými sdruženími na území ČR zaměřenými na zahraničí.¹⁴⁶

Dle usnesení vlády ze dne 14. prosince 2005 č. 1622 (novelizováno 8. října 2008)¹⁴⁷ bude MZV ČR poskytovat peněžní dary na projekty krajaňských spolků, společností přátel, spolků bohemistů a obdobných organizací v zahraničí. Ministerstvo zahraničních věcí ČR může poskytnout peněžní dar na kulturní akce, za účelem oprav či údržby krajaňských škol popřípadě budov krajaňských spolků, drobných památníků apod.

Kromě dotací se vláda ČR zaměřuje na podporu v oblasti vzdělávání a kultury, především pak na projekty, jejichž cílem je zajistit zachování znalosti češtiny mezi krajany. K tomuto účelu mají přispět stipendia ke studijním pobytům, jazykové kurzy, kurzy didaktiky českého jazyka a v neposlední řadě vysílání učitelů.¹⁴⁸

¹⁴⁵ Člověk v tísni.[online]2000[cit.2009-06-21]Dostupný z:www.clovekvtsni.cz/humanitarnipomoc/rumunsko/

¹⁴⁶ Krajaňé.MZV.[online]2009[cit.2009-06-21]Dostupný z:www.mzv/public/c0/19/50/72952_14945_Krajane.pdf

¹⁴⁷ Pravidla pro poskytování peněžních darů.MZV.[online]2009[cit.2009-06-21]Dostupný z:
http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/kultura_a_krajane/krajane/penezni_dary_do_zahranici/poskytovani_pen_eznych_daru.html

¹⁴⁸ Pomoc krajaňům. MSMT.[online]2009[cit.2009-06-21]Dostupný z: <http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/pomoc-krajanum-1>

Tabulka 5 - Peněžní dary z ČR ¹⁴⁹

Rok	Peněžní dary pro komunitu v Rumunsku v Kč	Peněžní dary pro komunitu v Srbsku v Kč
2009	313 500	620 350
2008	150 000	632 000
2007	660 000	660 000
2006	917 000	320 000

Tabulka 6 - Peněžní dary pro jednotlivé krajské spolky na rok 2009 v Kč ¹⁵⁰

Rumunsko

DSSČR - Dem.svaz Slováků a Čechů	247 000
DSSČR - Dem.svaz Slováků a Čechů	66 500

Srbsko

Česká Beseda Kruščica	118 750
Česká Beseda Kruščica	36 100
Češi Jižního Banátu Bela Crkva	175 750
Češi Jižního Banátu Bela Crkva	161 500
Česká Beseda Bela Crkva	33 250
Česká Beseda Bela Crkva	19 000
Česká Beseda Bela Crkva	9 500
Česká Beseda České Selo	19 000
Česká Beseda České Selo	47 500

Rumunská část

První hromadnou organizovanou akcí na podporu české komunity v rumunském Banátu byl projekt Ministerstva zahraničních věcí ČR ve spolupráci s organizací Člověk v tísni. Projekt byl zahájen v polovině 90. let 20. století, konkrétně roku 1995, hlavním

¹⁴⁹ Peněžní dary do zahraničí.online.MZV.[online]2009[cit.2009-06-21]Dostupný z:

http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/kultura_a_krajane/krajane/penezni_dary_do_zahranici/index.html

¹⁵⁰ Tamtéž.

cílem tohoto projektu bylo zlepšení životních podmínek v této oblasti.¹⁵¹

Navrhováním projektů, jejich realizací a celkovým dohledem byla pověřena organizace Člověk v tísni. V průběhu několika let byly v banátských vesnicích realizovány projekty, na jejichž financování se podílel i rumunský stát.¹⁵²

Společným cílem realizovaných projektů je především zastavení emigrace. Česká republika podporuje snahy o zachování komunity krajanů v Banátu a především o udržení češtiny jako komunikačního jazyka, proto se snaží nejrůznějšími způsoby zlepšovat jejich životní podmínky a podporovat hospodářskou a ekonomickou samostatnost. Jedním ze způsobů, jak pomoci řešit ekonomické problémy, je zajistit pro místní obyvatelstvo zdroj příjmů.

„Návratu nemůžeme úplně zabránit. Odcházejí za pohodlnějším životem, nemůžeme je nutit, aby setrvali tam, kde jsou. Pokud chceme, aby komunita zůstala zachována, musíme se snažit zlepšit život v horách a najít jim práci“ (český velvyslanec v Rumunsku).¹⁵³

Kromě iniciativy ze strany české vlády se výrazně projevuje i zájem nejrůznějších nevládních organizací, jednotlivců a soukromých firem.

Pomoc organizace Člověk v tísni a realizované projekty¹⁵⁴

V období od roku 1995 do r. 1997 byla provedena řada stavebních úprav ve všech českých vesnicích. Nejdůležitějším realizovaným projektem byla rekonstrukce přístupových cest v jednotlivých vesnicích. Do roku 1997 byly zrekonstruovány přístupové komunikace do Rovenska, Svaté Heleny, Bígru, Šumice i Eibentálu. Do vesnic bylo také zavedeno radiotelefonické spojení. V Bígru a Gerniku byly opraveny a vybaveny školní budovy. Ve Svaté Heleně byla v tomto období zahájena výstavba školy.

Roku 1995 byl zahájen také projekt tzv. asistenční pomoci, jenž podporuje aktivity přispívající k udržení kulturního dědictví v zahraničí. V případě banátských vesnic konkrétně projekty, které by zajistily jednak náhradní zdroje obživy a zároveň by zabezpečily české komunitě v Banátu vyšší životní úroveň. Do projektů asistenční pomoci

¹⁵¹ Člověk v tísni.[online]2000[cit.2009-03-21]Dostupný z:www.clovekvtsni.cz/humanitarnipomoc/rumunsko/

¹⁵² Tamtéž

¹⁵³ Moravec, David. *Velvyslanec v Rumunsku* ČTK [online]2003[cit.2009-03-18]Dostupný z: www.<banat.cz/clanky/CTK_velvyslanec.htm>.

¹⁵⁴ Člověk v tísni.[online]2005[cit.2009-03-21]Dostupný z:www.clovekvtsni.cz/humanitarnipomoc/rumunsko

spadá zejména podpora agroturistiky.

Od roku 2000 byl zahájen také projekt na podporu podnikání, jenž spočívá v hledání investorů, kteří by měli zájem aktivně působit v této oblasti.¹⁵⁵

Ve spolupráci s organizací Člověk v Tísni se na pomoci české menšiny v Banátu podílí také nestátní nezisková organizace *Help in Danger*, která se specializuje na poskytování pomoci zejména technického a zdravotnického charakteru. V Rumunském Banátu zajišťovala také projekt humanitární a zdravotnické pomoci českým vesnicím v Banátu.¹⁵⁶

Asistenční projekty

Prostřednictvím organizace Člověk v tísni byla během roku 2004 realizována řada projektů zaměřených na podporu podnikání v této oblasti, v současné době jsou aktuální následující projekty:¹⁵⁷

- pekárna v Gerniku, otevřená v létě 2004, která svými výrobky zásobuje nejen místní obyvatele, ale dodává výrobky i do okolních vesnic
- pila a výrobní palet na Šumici, otevřená koncem roku 2004
 - firma „Arantronic“ ve Svaté Heleně, která se od roku 2005 zabývá výrobou síťových kabelů
 - firma „Toroide him“ ve vesnici Eibental se specializuje na ruční montáž miniaturních cívek
 - firma Bobintronic v Gerniku, která se taktéž specializuje na montáž elektronických součástí
 - místní firma „Valach dřevo“ na Rovensku se zabývá zpracováním a přepravou dřeva

Velmi perspektivně se v oblasti Banátu jeví investice do zpracování vápence či zemědělských produktů. Pro některé české podnikatele dosud není oblast Rumunska dostatečně atraktivním a spolehlivým místem, kde by chtěli investovat.

¹⁵⁵ Tamtéž,

¹⁵⁶ Help in Danger. [online]2000[cit.2009-03-21]Dostupný z: <http://www.hid.cz/index.html>

¹⁵⁷ Podnikání.Banat. [online]2000[cit.2009-03-21]Dostupný z:http://www.banat.cz/clanky/podnikani_euro.htm

Partnerské obce v ČR

Ideou tohoto projektu, který je již několik let stále spíše ve svých počátcích, je vyhledávání partnerských obcí v ČR s cílem vytvoření dlouhodobých styků na „neoficiální“ mimovládní úrovni. Svou partnerskou obec v České republice dosud našla pouze osada Rovensko – od roku 1995 spolupracuje s vesnicí Rovensko u Zábřehu na Moravě. Fungují formou drobné vzájemné výpomoci, osvědčily se také výměnné pobyty dětí.¹⁵⁸

V rámci projektu na podporu českých vesnic v rumunském Banátu vzniklo dobrovolnické Sdružení S, o.s. Banát,¹⁵⁹ které se zaměřuje především na soukromé zdroje dobrovolných dárců.

„Cílená, dobrovolná a citlivá pomoc ze soukromých zdrojů také znamená pro krajanův projev zájmu, vyjadřuje jejich spojení se starou vlastí a může pomoci k navázání cenných kontaktů.“¹⁶⁰

Finanční zdroje na podporu českých vesnic jsou však vzhledem ke stále se snižujícímu počtu obyvatel omezovány.¹⁶¹

Srbská část

Na území srbského Banátu se krajanská pomoc „omezuje“ pouze na aktivity české vlády, která poskytuje dotace určené na činnost českých spolků a podporu krajanské komunity. Dotace z České republiky obdržela česká komunita v Srbsku až po roce 2000.¹⁶²

„Za peníze z Čech už se toho hodně udělalo. Další oprava kostela v roce 2002, to už přišly peníze z Čech. Také se opravoval Český dům, dávala se nová okna, dveře a tašky na střeche.“ (B.H., Kruščice).

¹⁵⁸ Dokoupil, Ivo, Svoboda, Jaroslav. *Banát: Turistický a vlastivědný průvodce českým Banátem*. Brno: Kudrna, 2002. str. 153-154

¹⁵⁹ Sdružení S, O.S.[online]20099[cit. 2009-03-20]Dostupný z:<http://sdruzenisos.cz/?sid=1>

¹⁶⁰ Sdružení S, O.S.[online]20099[cit. 2009-03-20]Dostupný z:<http://sdruzenisos.cz/?sid=2>

¹⁶¹ Švehla, Marek. Čeští kolonisté v krásném kraji : Jak žijí a o čem sní krajané v dalekém Banátu .Respekt[online]2003 [cit.2009-03-20]Dostupný z: [www<banat.cz/clanky/respekt_22_09_03.htm>](http://www.banat.cz/clanky/respekt_22_09_03.htm).

¹⁶² Pamětní kniha Kruščice.

ČR zároveň vysílá do této oblasti české učitele.¹⁶³ První učitel Roman Grossman byl do regionu vyslán na základě dohody, která byla v říjnu 2001 podepsána mezi OKKV MZV ČR a nově zaregistrovaným spolkem Česká beseda v obci Češko Selo, o podmínkách působení vyučujícího.¹⁶⁴ V předcházejícím školním roce podepisovala dohodu Matice česká v lokalitě Bela Crkva.¹⁶⁵

4.3.2 Turismus

Rumunská část

Agroturistika se v oblasti rumunského Banátu rozvíjela od 90. let 20. století. V současné době je prezentována jako jedna z největších možností, jak udržet českou komunitu v Rumunsku při životě.

První, kdo se začal zabývat rozvojem agroturistiky v této oblasti, byla brněnská cestovní kancelář Kudrna, která se na krajanské pobyty v Rumunsku specializuje. V současné době nabízí 5krát ročně různé typy zájezdů do Banátu. Turisty ubytovává v domácnostech českých krajanů, především pak ve Svaté Heleně, Gerniku a v Rovensku. Možnost ubytování inzeruje na svých internetových stránkách.¹⁶⁶

„Ubytování turistů je jedna z mála příležitostí, jak zlepšit jejich ekonomickou situaci. Návštěva platícího turisty je dnes v českých vesnicích jednou z nejběžnějších forem přivýdělku“ (I. D., CK Kudrna).¹⁶⁷

Turismus často degraduje místní obyvatele do pozice „turistických atrakcí.“

„Občas mi někdo vyčítá, že se tam jezdíme dívat na krajany jako na opice do ZOO, je to ale něco zcela jiného. Lidi z Čech ubytováváme po rodinách a vznikají tak často přátelství na celý život. O finanční pomoci, kterou tím českým krajanům poskytují ani nemluví“ (V. D., CK Kudrna)¹⁶⁸

¹⁶³ MZV.[online]20099[cit. 2009-03-20]Dostupný z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/kultura_a_krajane/krajane/krajane_ve_sвете/krajane_na_balkane/index.html

¹⁶⁴ Působení vyslaného učitele českého jazyka. MZV.[online]2009[cit.2009-03-20]Dostupný z: <http://old.mzv.cz/www/mzv/default.asp?ido=8989&idj=1&amb=1&trid=1&prsl=&poccl=5>

¹⁶⁵ Tamtéž.

¹⁶⁶ CK Kudrna[online]2006[cit.2009-03-20]Dostupný z. www.kudrna.cz

¹⁶⁷ Dokoupil, Ivo. Hajdá do království sedlíků. Koktejll[online]2002[cit.2009-03-18]Dostupný z : www.eastphoto.hyperlinx.cz/clanky/Banat_Koktejll2002html.

¹⁶⁸ CK Kudrna[online]2006[cit.2009-03-20]Dostupný z. www.kudrna.cz

Mnozí¹⁶⁹ se domnívají, že agroturistika a s ní příliv financí a možných pracovních příležitostí pomůže zastavit odliv obyvatel z této oblasti. Vliv turismu na každodenní život lidí v této oblasti je stále výraznější. Pro úspěch agroturistiky je však nutné zachovat původní unikátní podobu českých vesnic, nemodernizovat ani jinak nezasahovat, což je v přímém rozporu s požadavkem na zlepšení podmínek v českých vesnicích a zvýšení životní úrovně obyvatel. Z výzkumu přesto vyplývá, že čeští krajané tuto formu pomoci velmi vítají.

Na rozvoji agroturistiky se dnes aktivně podílejí především sami čeští krajané. Možnost ubytování či pronájem celé chalupy, často s doprovodným programem (výlety na koních, možnost rybaření, turistické a cykloturistické výpravy) jsou inzerovány na mnoha internetových stránkách: „*Pro skupiny můžeme zajistit zkušené a kvalifikované průvodce a připravit program pobytu dle požadavků a náročnosti.*“ (www.banat.cz)

Dopravu do českých vesnic již několik let zajišťuje firma rodáka ze Svaté Heleny, pana Jozefa Hruzy.¹⁷⁰

Především ve dvou největších českých vesnicích v banátských horách – Svaté Heleně a Gerniku - je patrný vliv turismu, který pomalu mění charakter vesnic. Turisté, kteří přicházejí z Čech, ovlivňují život místních lidí. „Boj“ o turisty může negativně působit na vztahy mezi místními lidmi. Kontakt s turisty velmi ovlivňuje především mladé lidi, kteří často zatouží opustit tvrdou práci a jít za pohodlným životem do ČR.

Srbská část

Zatímco v rumunské části Banátu je rozvoj agroturistiky na vrcholu, na území srbského Banátu zatím tolik rozšířená není. Jedním z důvodů je právě nedostatečné povědomí o přítomnosti české komunity.

„Češi sem taky přijedou, ale většinou jedou na Gernik nebo na Rovensko, jako do Rumunska a o nás vůbec nevědí. Pak se diví, co nás tu žije“(K.L, Češko Selo).

¹⁶⁹ Myšleno aktivisté snažící se o zachování české komunity.

¹⁷⁰ Expres Hruza.[online]2009[cit.2009-03-20]Dostupný z:<http://www.expreshruza.cz/>

„Z České republiky k nám přijíždějí z různých krajů. Přijedou na podívanou a hned zase odjedou“ (B.H., Kruščice).

Zájem o rozvoj agroturistiky je zde přesto velký. Hlavní motivací je navázání kontaktů s krajany z ČR. Místní obyvatelé se domnívají, že častější styky mohou podpořit české povědomí mezi příslušníky nejmladší generace.

„Chceme, aby sem z Čech mohla přicházet mládež. Máme tu blízko Dunaj, je tu sedm jezer, jsou čistá, dole je písek. Kdo sem přijde, každému se tu líbí. Mohli by tu v noci přespat, pokud jde o jídlo, toho máme všichni dost, jsme zemědělci. A celý den by mohli courat, přes celé léto. Každému se tu líbilo.“¹⁷¹

4.4 Perspektivy do budoucna

Cílem této kapitoly není přesné definování budoucího vývoje ve zmiňovaných oblastech. Spíše naznačení, jakými možnými směry by se budoucnost české komunity v Banátu mohla ubírat.

Určitým přelomovým obdobím v životě české menšiny v rumunském Banátu byl revoluční rok 1989, kdy poprvé došlo k výraznějšímu oboustrannému pohybu obyvatel. České vesnice oslabila druhá reemigrační vlna a zároveň musely čelit nečekané modernizaci, která s sebou přinesla nejen moderní technologie, ale i turisty z ČR.

V současné době je zřejmé, že další existence české komunity v Banátu je vážně ohrožena. Na tento fakt upozorňují sami čeští krajané:

„Ti staří tady už zůstanou, ale všichni mladí půjdou do Čech. Ti, co mohli, už odešli. Lidi z Čech si sem přijedou a říkají, jak je to tady pěkný, ale zkuste si tady chvíli žít.“ (F. H., Svatá Helena).

Obyvatelé českých vesnic v rumunském Banátu donedávna řešili otázku reemigrace téměř bez ustání. Obavy z nejisté budoucnosti v banátských horách a na druhé straně vidina snazšího života v České republice nebo v některém z rumunských měst byly příliš silné. Většina těch, kteří měli možnost, již z banátských hor odešla, především mladí lidé.

¹⁷¹ Zdroj: http://krajane.radio.cz/cs/article_detail/251

„V otázce skladby obyvatel dosud má nejpříznivější podmínky k přežití Svatá Helena – je zde srovnatelný počet dětí a mládeže s počtem lidí v produktivním a důchodovém věku. Naopak na Šumici, kde je počet školních dětí minimální, je výhled do budoucnosti takřka beznadějný“ (Svoboda, 2005).

Domy a hospodářství po reemigrantech většinou zůstávají opuštěná a jejich majitelé je využívají jen v době letních prázdnin, popřípadě pronajímají sezónním turistům. Výjimkou však není ani situace, kdy opuštěné stavení koupí Rumuni z okolních vesnic.

„Tady u nás jich ještě moc nejní. Čtyři pět baráků, ale skupujou si hlavně pole od lidí, co už odešli, tady okolo Heleny, a pasou tam ovce“ (F.H., Svatá Helena).

I přes veškeré snahy o zlepšení ekonomické situace obyvatel, zvýšení životní úrovně a podporu nezávislosti a soběstačnosti v českých vesnicích zde nadále zůstane problém v podobě nevýhodné geografické polohy, s níž souvisí problémy jako nedostupnost výše položených vesnic v zimních měsících či špatně dostupná zdravotní péče.

V oblasti srbského Banátu se obecně předpokládá další pokles počtu českých krajanů a neslábnoucí směřování k asimilaci.¹⁷²

V obou případech je však zásadní především vlastní motivace a snaha krajanů o udržení české komunity a zachování českého elementu v jinoetnickém prostředí.

¹⁷² Krajané na Balkáně. MZV. [online] 2009 [cit. 2009-03-20] Dostupný z: <http://old.mzv.cz/www/mzv/default.asp?ID=12325>

5. Analýza dat – dílčí závěry

Závěry z terénního výzkumu odpovídají předem určeným tématickým celkům a zodpovídají výzkumné otázky.

(Výpovědi respondentů jsou autentické a bez jakýchkoli stylistických či gramatických úprav.)

Způsob života české menšiny v rumunské a srbské části Banátu

Výzkum prokázal, že v oblasti Banátu již nelze najít žádné čistě české vesnice, ačkoli je tak často označována obec Češko Selo v srbské části Banátu:

„Tady máme dva baráky srbský. Jeden si koupil stavení a ten ani si nekoupil, on měl ženu tu odsud a tak potom se sem přestěhovali“ (p.T., Češko Selo).

Převažujícím způsobem obživy je na obou stranách hranice dosud zemědělství. S nedostatkem pracovních příležitostí a tíživou ekonomickou situací se potýkají čeští krajané v celém Banátu, přesto však nedostupnost vesnic, špatná infrastruktura a těžko obdělávatelná půda činí život v českých vesnicích v Rumunsku o mnoho složitější, což uznávají i sami příslušníci české komunity v Srbsku:

„Chodí k nám i z Gerniku, tam je špatná půda, těžký život, to se nejde divit, že od tamtud utíkají“ (M.I., Kruščice).

Zvyky a obyčeje české komunity v Rumunsku prakticky vůbec nejsou poznamenány vlivem okolních etnik, na rozdíl od srbské strany, kde je míšení kulturních prvků běžné.

Identita banátských Čechů

Výzkum potvrdil kladný vztah k češtví a ČR na obou stranách hranice. Stupeň zachování českého jazyka a míra jeho užívání nejsou v jednotlivých oblastech stejné. U krajanů v Srbsku dominuje jako hlavní dorozumívací jazyk srbština.

Silnější motivace a snaha udržet české povědomí byla u obou komunit obou prokázána u starších lidí. Naopak příslušníci nejmladší generace se s češtvím tolik

neztotožňují. Výzkum potvrdil pozitivní vliv českého učitele na upevnění „českého povědomí“.

Pro komunitu v Rumunsku je rovněž charakteristická poměrně velká uzavřenost v rámci vesnického kolektivu, smíšená manželství jsou zde stále velmi výjimečná, kdežto v srbském Banátu jde o jev zcela obvyklý.

Míra reemigrace/asimilace

Dle výsledků výzkumu je špatná ekonomická situace důvodem migrace na obou stranách. Odlišný je pouze cíl emigrantů, zatímco krajané v srbské části Banátu odcházejí do velkých srbských měst a reemigrace do České republiky zde téměř neexistuje, Češi v Rumunsku upřednostňují právě život v ČR. Největší podíl emigrantů je na obou stranách mezi rodinami s dětmi a mladými lidmi, kteří odcházejí především kvůli nedostatku pracovních příležitostí. V oblasti rumunského Banátu není problém asimilace aktuální. Naopak v Srbsku vysoký stupeň asimilace výrazně ohrožuje život české komunity.

Pomoc z ČR

Dle výsledků výzkumu odpovídá zájem o jednotlivé české komunity v Banátu stupni informovanosti o té které oblasti. Jak již bylo zmíněno, až do poloviny devadesátých let dvacátého století nejevila česká vláda o krajany v Banátu žádný zvláštní zájem. Roku 1995 se situace změnila, české ministerstvo zahraničních věcí začalo ve spolupráci s organizací Člověk v tísni realizovat projekt na podporu životních podmínek Čechů v rumunském Banátu. Česká komunita v srbském Banátu byla „objevena“ až o několik let později, přesto je zájem o ni stále nesrovnatelně nižší.

Agroturistika je jako zdroj příjmů banátskými Čechy z velké většiny vítána. Krajané si stále více uvědomují, jak využít její výhody. Ti podnikavější zkouší vytěžit z agroturistiky co nejvíce. Ovšem zatímco v rumunském Banátu agroturistika úspěšně funguje již několik let, v srbské části stojí stále na počátku.

6. Závěr

Téměř po celém světě se dnes můžeme setkat s českými menšinami. Přestože tomuto tématu nebyla v předchozích desetiletích věnována významná pozornost¹⁷³, současná zahraničně-politická orientace ČR je nakloněna českým komunitám v zahraničí, podporuje činnost krajaných spolků a poskytuje jim požadovanou finanční a materiální pomoc. Svou pozornost věnují zahraničním Čechům také různé neziskové a humanitární organizace a stranou nezůstávají ani média. Hlavním cílem těchto aktivit je udržení českých komunit při životě a zachování „českého kulturního dědictví“. Zájem o jednotlivé české enklávy, míra informovanosti o jejich situaci a prostor věnovaný řešení jejich problémů není a ani nemůže být všude stejný. Jedním z příkladů této nerovnováhy je česká menšina v Banátu. V této oblasti jihovýchodní Evropy žijí Češi již více než sto osmdesát let. Roku 1920 bylo území obývané Čechy rozděleno rumunsko – srbskou státní hranicí a s ní i dosud jednotná česká komunita.

Hlavním cílem diplomové práce bylo zmapovat současný stav české komunity v obou částech Banátu – rumunské i srbské - a porovnat nejrůznější aspekty života českých komunit. Dalším úkolem práce bylo upozornit na největší rozdíly mezi oběma komunitami, na příčiny těchto rozdílů a v neposlední řadě i perspektivy budoucího vývoje a postavení obou komunit.

Čeští krajané v rumunském Banátu i přes silné emigrační tendence početně převyšují komunitu v Srbsku. Pro obě skupiny je typický především zemědělský způsob života a identifikace skrze náboženský život¹⁷⁴. Z původních tradic, kulturních a duchovních zvyklostí prvních českých osadníků se do současnosti dochovaly především ty související s náboženským a vírou. Výraznější rozdíly lze spatřovat především v míře zachování českého jazyka. Ve srovnání s komunitou v srbském Banátu, kde je hlavním komunikačním jazykem srbština, používají Češi v Rumunsku v rámci vesnického společenství češtinu. Tomu odpovídá i úroveň znalosti jazyka a schopnost dorozumění se v každodenním styku. Krajané v Srbsku mají omezenější slovní zásobu, v rozhovoru užívají více srbských výrazů a výjimkou nejsou ani ti, kteří češtinu zapoměli nebo se ji

¹⁷³ Do založení Střediska pro nevládní styky roku 1990 (viz. www.mzv.cz)

¹⁷⁴ S výjimkou baptistů ve Svaté Heleně jsou všichni čeští krajané římsko-katolického vyznání

nikdy nenaučili. Bez ohledu na úroveň jejich jazykových dovedností se však krajané v obou částech Banátu ke svému češství hlásí. Etnickou příslušnost odvozují zejména od českého původu a dalším významným prvkem sebeidentifikace je znalost českého jazyka, která však již není pravidlem. Dle výsledků výzkumu považují obě skupiny soužití s okolními etniky za bezproblémové. Pouze v případě české komunity v Rumunsku lze vysledovat tendence vyzdvihovat českou národnost nad rumunskou. Pro obě skupiny je rovněž charakteristické určité „vykořenění“ identity související s neschopností zařadit se a být zařazen. („*Tady nás mají za Čechy, a v Čechách za Rumuny/Srby, všude jsme cizinci*“).

V současné době je další existence českých enkláv v Banátu vážně ohrožena. Výsledky výzkumu potvrzují, že reemigrace představuje pro život české komunity v rumunském Banátu stejný problém jako asimilace pro české krajany žijící na území Srbska.

Snad nejvýraznější rozdíly lze zaznamenat v otázce zájmu o jednotlivé regiony. Česká komunita v Srbsku je ve srovnání v krajany v Rumunsku dosti opomíjena a to nejen v míře mediální pozornosti, ale především ve formě a míře poskytované podpory a asistence. České vesnice v rumunském Banátu jsou považovány za „unikátní kulturní fenomén“, jehož existenci je důležité zachovat.¹⁷⁵

Perspektiva zachování obou komunit v následujících desetiletích se v současné době jeví jako velmi problematická. V případě, že bude z území rumunského Banátu i nadále pokračovat reemigrace a nepodaří se zachovat věkově rovnoměrné rozložení obyvatelstva, což znamená alespoň přibližně stejný počet dětí ve srovnání s dospělými a starými lidmi, hrozí, že české vesnice během několika let postupně vylidní.

Plynulá asimilace, která proměňuje život české menšiny v srbském Banátu, je jen obtížně zastavitelná. V obou případech je po jejich zachování zásadní především motivace a úsilí českých krajanů o udržení české komunity a zachování českého elementu v jinoetnickém prostředí.

¹⁷⁵ Rumunsko.Člověk v tísní.[online]2009[cit.2009-03-20]Dostupný z: <http://www.pinf.cz/index2.php?id=301>

Seznam prostudované literatury

Literatura:

BARŠA, P, STRMISTKA, M. *Národní stát a etnický konflikt : politologická perspektiva*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999. 329s.

BLEŠOVÁ, M. *Srovnání očekávání banátských a volyňských reemigrantů vracejících se do České republiky po roce 1989*. Brno, 2007. 62 s. Masarykova Univerzita. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Imrich Vašečka, Ph.D.

DOKOUPIL, I., Svoboda, J. *Banát: Turistický a vlastivědný průvodce českým Banátem*. Brno: Kudrna, 2002. 159s.

ERIKSEN, T. H.: *Sociální a kulturní antropologie – příbuzenství, národnostní příslušnost, rituál*. Praha: Portál, 2008. 407s.

GELLNER, R.: *Nacionalismus*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003. 133s.

HEROLDOVÁ, I. *Reemigrace z SSSR, Francie a Rumunska (I. část)*. In *Češi v cizině č.7*. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku AV ČR, 1993. 206s.

HOLÝ, L.: *Malý český člověk a velký český národ*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. 208s.

HROCH, P. *Ve Valašsku zůstáváme: čeští krajané v Rumunsku*. Praha: Gema Art, 2002. 63s.

HRŮZA, F. *Ze Svaté Heleny do Čech*. Ostrava: nakl. A-ALEF, 1995. 124s.

JECH, J, et al. *České vesnice v rumunském Banátě*. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku ČSAV, 1992. 202s.

JECH, J. *Tady byl samej les*. Nadlak, 1996. 69s.

KLÍMA, S. *Čechové a Slováci za hranicemi*. Praha, 1925. 131s.

KOSINOVÁ, A. *Česká menšina v rumunském Banátu : reemigrace*, 2006. 65s. Pardubice: Univerzita Pardubice, Fakulta Filozofická, vedoucí práce Mgr. Ing. Petr Kokaisl

PELIKÁN, J., et al. *Dějiny Srbska : Přehled politického, hospodářského a kulturního vývoje Srbska od 7. stol. po současnost v kontextu dějin balkánského regionu*. . Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2005. 670 s.

SECKÁ, M.. *Češi v Rumunsku*. In *Češi v cizině 9*. Praha: Ústav pro etnografii a

folkloristiku AV ČR, 1996. 227s

STRAUSS, A., CORBIN, J. M. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Boskovice: Albert, 1999. 196s.

SVOBODA, J. *České menšina v Rumunsku*. vyd. Sdružení Banát, 1992. 49s.

SVOBODA, J. *Gerník v letech 1826-1949*. Nadlak: nakl. Ivan Krasko, 2004. 79s.

SVOBODA, J. *Gernický školní kalendář: výběr z prací otištěných ve školním časopise Gernický zvoneček v letech 2002-2003*. Praha: nakl. Herrmann a synové, 2004. 79s.

ŠATAVA, L. *Národnostní menšiny v Evropě: encyklopedická příručka*. Praha: Ivo Železný, 1994. 385s.

ŠATAVA, L.: *Jazyk a identita etnických menšin. Možnosti zachování a revitalizace*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009. 215s.

ŠINDELÁŘOVÁ, J. *Čeští vystěhovalci v Banátu a jejich repatriace do České republiky*. Plzeň, 1997. 94s.

ŠÍPEK, Z. *Současná česká svatba v Rumunsku*. In *Češi v cizině 7*. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku AV ČR, 1993. 206s.

ŠTĚPÁNEK, V, HLADKÝ, L.. *Od Moravy k Moravě : z historie česko-srbských vztahů v 19. a 20. století* . Brno : Matice moravská ve spolupráci s Maticí srbskou, 2005. 311 s., 24.

TREPTOW, K. W. *Dějiny Rumunska*. Praha: Lidové noviny, 2000. 543s.

URBAN, R. *Češi a Slováci v Rumunsku*. Nadlak : Vydavateľstvo kultúrnej a vedeckej spoločnosti Ivana Krasku, 2005. 168s.

URBÁNEK, R. *Češi v rumunském Banátu: doprovodná publikace k výstavě České vesnice v Rumunském Banátu*. Vysoké Mýto: Regionální muzeum, 2003. 24s.

The Legislative and institutional framework for the national minorities of Romania. Bukurešť: Romanian Institute for Human Rights, 1994. 159s.

Místní kroniky:

Pamětní kniha Ablianu

Pamětní kniha Kruščice

Internetové zdroje:

- <http://www.wikipedia.cz>
- <http://www.banat.cz>
- <http://www.mzv.cz>
- <http://www.clovekvtisni.cz/humanitarnipomoc/rumunsko.php>
- <http://www.mvcr.cz/azyl/integrace.html>

Seznam příloh

Textová příloha

1. Seznam spřátelených spolků a organizací

Obrazová příloha

1. Mapa - Oblast Banátu
2. Mapa - Rozdělení Banátu
3. Mapa – Rumunsko – srbská hranice
4. Mapa - Územní členění srbského Banátu
5. Mapa - Etnické složení populace Vojvodiny
6. Mapa - České vesnice v srbském Banátu
7. Mapa – České vesnice v rumunském Banátu
8. Fotografie – České vesnice v Banátu

Seznam tabulek

1. Počet obyvatel v českých vesnicích v rumunském Banátu v době vzniku rumunsko – srbské hranice a v současnosti (str. 24)
2. Počet obyvatel v českých vesnicích v srbském Banátu v době vzniku rumunsko – srbské hranice a v současnosti (str.26)
3. Počty školních dětí v českých vesnicích v rumunském Banátu (str. 29)
4. Etnické složení populace Vojvodiny (str.45)
5. Peněžní dary z ČR. (str.53)
6. Peněžní dary pro jednotlivé krajanské spolky na rok 2009 v Kč. (str.53)

Seznam spřátelených spolků a organizací ¹⁷⁶

Organizace působící v Rumunsku

Demokratický svaz Slováků a Čechů v Rumunsku (DSSČR)

UNIUNEA DEMOCRATA A SLOVACILOR SI CEHILOI DIN ROMANIA (UDSCR)
Str. Independentei Nr.34
Cod 2954 Nadlac
Jud. Arad

Místní organizace DSSČR v Rumunsku:

UDSCR Berzasca

Cod 1792 Berzasca
Jud. Caras – Severin

UDSCR Bígr

Bigar 37
Cod 1792 Berzasca
Jud. Caras – Severin

UDSCR Caransebes

Ardealului 97
Cod 1650 Caransebes
Jud. Caras – Severin

UDSCR Eibenthal

Cod 1544 Eibenthal 27
Jud. Mehedinti

UDSCR Gerník

Cod 1791 Garnic 185
Jud. Caras – Severin

UDSCR Nová Moldova (jihobanátská pobočka)

N. Balcescu 13
Moldova Noua
Jud. Caras – Severin

¹⁷⁶ MZV ČR[online]2005[cit. 2006-03-24].Dostupný z :
www.mzv.cz/wwwo/mzv/default.asp?id=20514&ido=11229&idj=1&amb=1

UDSCR Oršava

Str. Stefan cel Mare 97

Cod 1543 Orsova

Jud. Mehedinti

UDSCR Peregu Mare

Cod 2951 Peregu Mare 257

Jud. Arad

UDSCR Řešice

Pta. 1. decembrie 1918, bl. 4, sc. A, ap. 11

Cod 1700 Resita

UDSCR Rovensko

Cod 1641 Ravensca 54

OF. P. Herculane III

Jud. Caras - Severin

UDSCR Svatá Helena

Cod 1787 Sfanta Elena 90

Jud. Caras - Severin

UDSCR Šumice

Sumita 79

Cod 1628 Lapusnicel

Jud. Caras – Severin

Tel.: +40/255/540020

UDSCR Temešvár,

Str. Independentei Nr. 34 (P-ta traian)

Cod 1900 Timisoara

Fórum Čechů v Rumunsku

Nový spolek, založený r. 1999 v Oršavě.

(Str. Chrisantemelor bl. 7A, ap. 20, Orsova)

2. Společnosti v ČR :**Sdružení BANÁT**

Předseda: RNDr. Martin Rataj

Místopředseda: Mgr. Pavel Krchov

Nad Závěrkou 17

169 00 Praha 6

Česko - rumunská společnost
Ústav románských studií FF UK
Nám. Jana Palacha 2
116 38 Praha 1
Jednatelka: PhDr. Libuše Valentová

Centrum humanitární pomoci krajanům
Vedoucí: Jiří Svoboda
U Kostrounků 309
156 00 Praha - Zbraslav

Další organizace:

Farní úřad Gerník
P. Josef Altman
Cod 1791 Garnic
Jud. Caras – Severin

Farní úřad Eibenthal
P. Václav Mašek
Cod 1544 Eibenthal 112/a
Jud. Mehedinti

České rozhlasové vysílání Rádia Temešvár
(1 hodina týdně, neděle odpoledne)
redaktorka: Vlasta Lazu
Redactie Slovaca si Ceha
Str. Pestalozzi 14A
Cod 1900 Timisoara

České centrum v Bukurešti
(informační a kulturní středisko ČR)
Strada Ion Ghica 11, Sector 4
Bucuresti
Romania

Organizace působící v Srbsku¹⁷⁷

MATICE ČESKÁ (zastřešující organizace Českých besed)

1.oktobar 42

26 340 Bela Crkva

Tel./fax: +38/013 853 659, e-mail: matica@panet.co.yu

Internetová stránka: www.bcmc.cjb.net

Vysílání českého rozhlasu Bela Crkva: vedoucí vysílání Ivana Hubertová (tel.: +38/013 854 599)

Předseda: Josef Škornička

Místopředsedové: Karel Irovič a Jozef Mareš

Sekretář: Štefan Klepaček (tel.: +38/13 851 525)

ČESKÁ BESEDA BELA CRKVA

1.oktobar 42

26 340 Bela Crkva

Tel./fax: +38/13 853 659

Předseda: Alois Hubert (tel.: +38/013 854 599)

Místopředseda a předseda kostelního výboru: Josef Votipka (tel.: +38/013 852 953)

ČESKÁ BESEDA ČEŠKO SELO

Pošta Crvena Crkva

ČESKÁ BESEDA KRUŠČICA

Tel.: +38/13 858 033 nebo +38/13 858 074

Předseda: Ferdinand Veseli

Místopředsedové: Goran Stanojev, Joži Kuželka

ČESKÁ BESEDA GAJ – založena 4. 11. 2008

20.oktobar 8

2653 Gaj

tel. +38/113 755 305

Předseda: Zdenko Irovič

KULTURNĚ VZDĚLÁVACÍ SDRUŽENÍ „ČEŠI JIŽNÍHO BANÁTU“

Dejana Brankova 1

26 340 Bela Crkva, SCG

Tel.: +381/13/852 689, 851 542

Předsedkyně: Vlastenka Krišan (e-mail: krišan@hemo.net, radiosunce@ptt.yu, jasmin@hemo.net)

Místopředsedové: Jaroslav Bodnar, Ozren Velimirovič

Internetová stránka: www.cesijuznogbanata.org

¹⁷⁷ <http://old.mzv.cz/wwwo/mzv/default.asp?id=20550&ido=11229&idj=1&amb=1>

SPOLEČNOST PŘÁTEL ČECHŮ, SLOVÁKŮ A JUGOSLÁVCŮ, BĚLEHRAD

Společnost ukončila svou činnost k 30. červnu 2008.

Partnerská společnost v ČR :

Společnost přátel jižních Slovanů

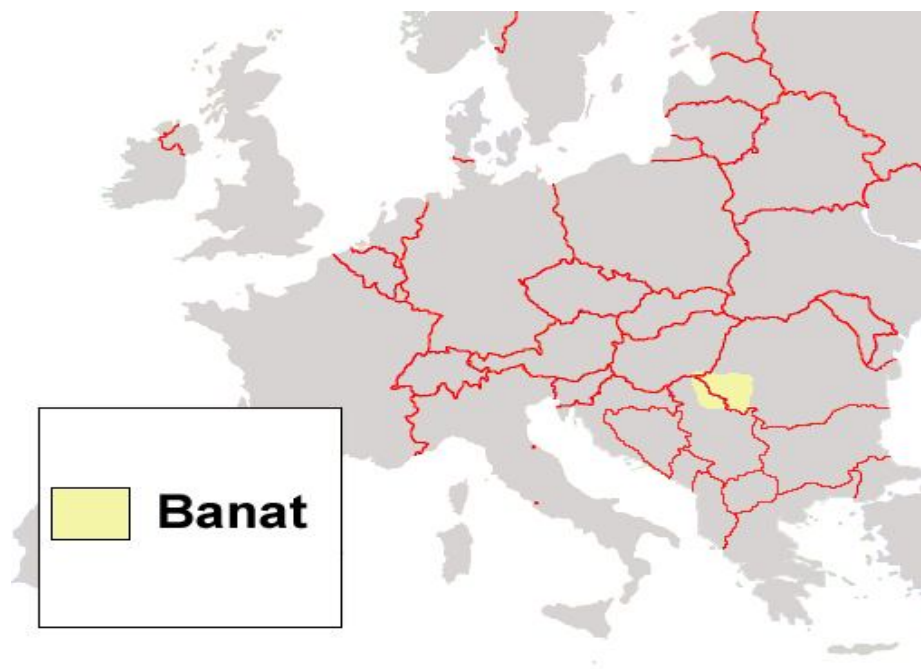
Předseda: Prof. Dr.Ivan Dorovský, DrSc. (e-mail: dorovski@volny.cz)

Arne Nováka 1

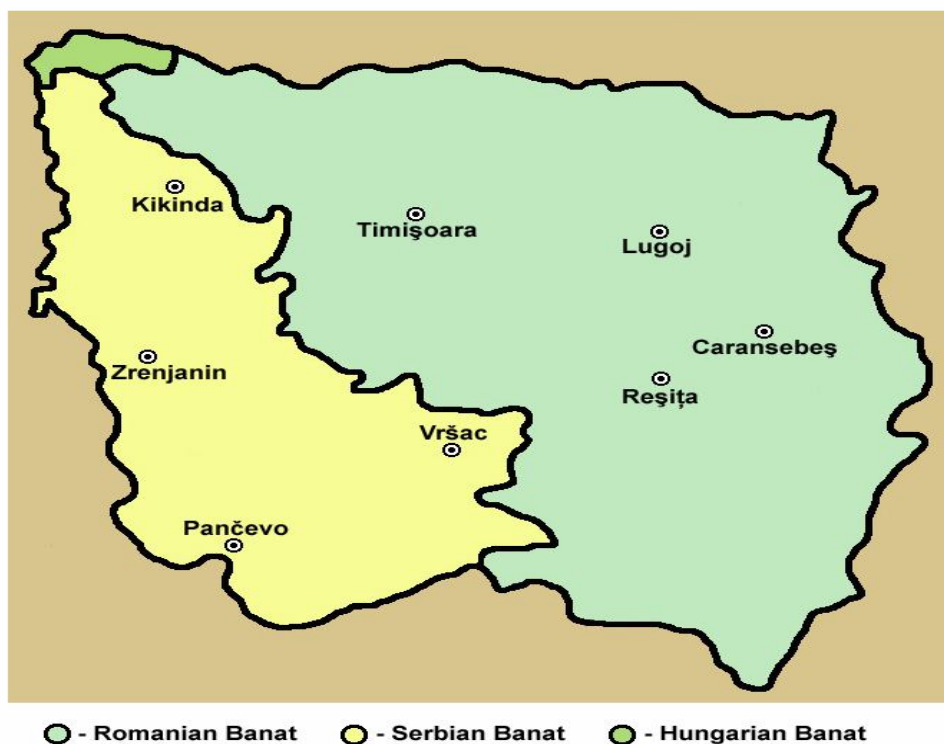
660 88 Brno

Tel./fax : 544 215 550, 541 121 138

Mapa 1 – Oblast Banátu ¹⁷⁸

Mapa 2 - Rozdělení Banátu ¹⁷⁹

¹⁷⁸ <http://cs.wikipedia.org/wiki/Ban%C3%A1t>

¹⁷⁹ <http://cs.wikipedia.org/wiki/Ban%C3%A1t>

Mapa 3 – Rumunsko – srbská hranice ¹⁸⁰

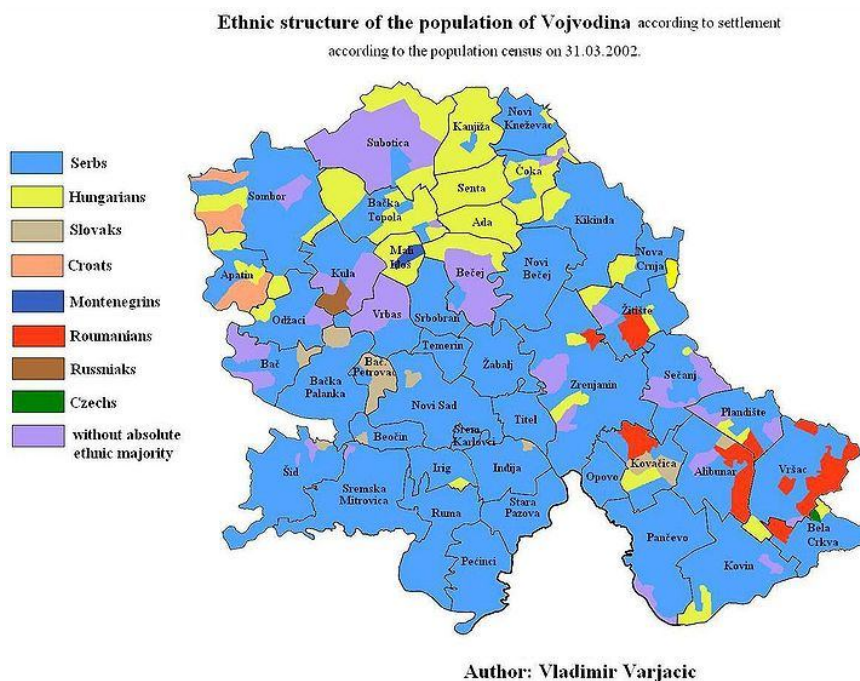

¹⁸⁰ http://encarta.msn.com/map_701519202/bela_crkva.html

Mapa 4 – Územní členění srbského Banátu¹⁸¹

Mapa 5 – Etnické složení populace Vojvodiny¹⁸²

¹⁸¹ http://en.wikipedia.org/wiki/File:M_vojvodina03.png

¹⁸² http://en.wikipedia.org/wiki/Ethnic_groups_of_Vojvodina

Mapa 6 – České vesnice v srbském Banátu ¹⁸³

Mapa 7 - České vesnice v rumunském Banátu ¹⁸⁴

¹⁸³ [http://en.wikipedia.org/wiki/Bela_Crkva_\(Vojvodina\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Bela_Crkva_(Vojvodina))

¹⁸⁴ www.banat.cz

České vesnice v Banátu

Rumunsko – srbská hranice je tvořena Dunajem.

Rumunský Banát

České vesnice leží v hornaté oblasti

Česká vesnice

Česká škola ve Svaté Heleně z roku 1998

Srbský Banát

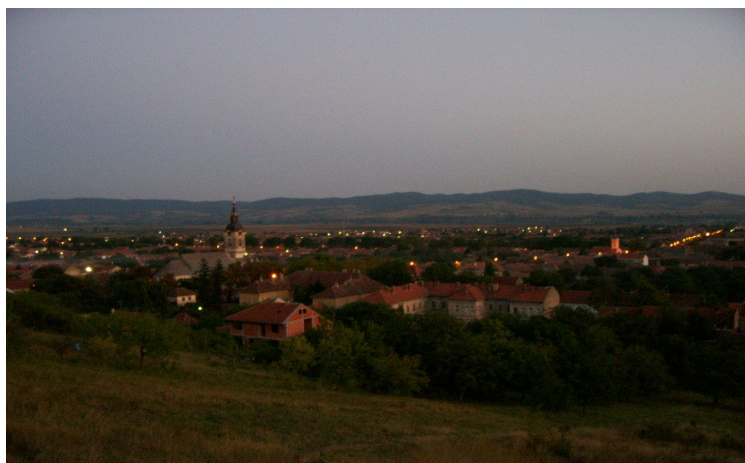

Česká vesnice

Bela Crkva

Jezera v Bele Crkvi jsou oblíbeným cílem turistů

